





ELBƏY  
RZAQULİYEV

1926 - 2007

rəngkarlıq qrafika kino rəssamlığı

SƏRVƏT

Bakı, 2013

# Layihənin rəhbəri Çingiz Fərzəliyev

Layihənin əlaqələndiricisi  
və mətnin müəllifi

Toğrul Əfəndiyev

Head of Project

Chingiz Farzaliyev

Project Coordinator  
and Author of the Text

Togrul Afandiyev

Azərbaycan təsviri sənət ustalarına həsr olunmuş **“Sərvət”** albomlar silsiləsinin hazırlanmasında Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin əməkdaşları yaxından iştirak etmişlər. Silsilədə Azərbaycan Milli İncəsənət Muzeyinin, Müasir İncəsənət Muzeyinin, Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin, Azərbaycan Dövlət Rəsm Qalereyasının, Azərbaycan Musiqi Mədəniyyəti Dövlət Muzeyinin, Cəfər Cabbarlı adına Azərbaycan Dövlət Teatr Muzeyinin fondlarında saxlanılan əsərlərdən və arxiv materiallarından istifadə olunmuşdur. Silsilədə həmçinin özəl qalereyalarda və şəxsi kolleksiyalarda qorunub saxlanılan sənət əsərləri də təqdim edilmişdir

Staff of the Azerbaijan National Museum of Art participated in the preparation of the **“Servet”** series of albums dedicated to the masters of Azerbaijani art.

This album series features works of art and archive materials in the following museums:

The Azerbaijan National Museum of Art,  
The Museum of Modern Art,  
The Nizami Ganjavi Azerbaijan National Museum of Literature,  
The Azerbaijan State Art Gallery,  
The Azerbaijan State Museum of Musical Culture,  
The Jafar Jabbarli Azerbaijan State Museum of Theatre  
and private galleries and collections

ISBN 978-9952-34-973-3

ISBN 978-9952-34-988-7

Fotolar

Arxiv araşdırmaları

Dizayn və kompüter yığımı

İngilis dilinə tərcümə

Ələkbər Ağasiyev

Nailə Rəhimova

Könül Bayramzadə

İlan Peart, Səadət İbrahimova, Əminə Məlikova

Photography

Archive Research

Design and Computer Setup

Translation into English

Alakbar Aghasiyev

Naila Rahimova

Konul Bayramzade

Ilan Peart, Saadat Ibrahimova, Amina Melikova

© “Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evi, 2013

© “Sharq-Qarb” (“East-West”) Publishing House, 2013

“Şərq-Qərb” Nəşriyyat Evinin mətbəəsində çap olunmuşdur  
Azərbaycan, AZ1123, Bakı, Aşıq Ələsgər küçəsi, 17  
Tel.: (+99412) 374 83 43

Printed at “Sharq-Qarb” Publishing House

Address: 17, Ashiq Alasgar Str., Baku, AZ1123, Azerbaijan

Tel.: (+99412) 374 83 43

[www.eastwest.az](http://www.eastwest.az)

[www.fb.com/eastwest.az](http://www.fb.com/eastwest.az)



# Mündəricat

## C o n t e n t s

6

Elbəy Rzaquliyev  
Həyat və yaradıcılıq

Elbey Rzaguliyev  
Life and Creative Work

98

Qısa tərcümeyi-hal  
Short Biography



**“Kənd, cəngəllik”**  
*Kətan, yağlı boya, 1967*  
**“Village, jungle”**  
*Canvas, oil, 1967*

# ELBƏY RZAQULİYEV



**XX** əsr Azərbaycan üçün mədəniyyətin çox güclü yüksəlişi, bədii yaradıcılığın yeni forma və istiqamətlərinin inkişafı və milli təsviri sənətin dünya səviyyəsində tanınmasının əsasını qoymuş bütöv rəssamlar nəslinin yetişməsi ilə əlamətdardır. Xalqımızın çoxəsrlik tarixində intellektual və bədii sahələrdə bu cür sıçrayışlar cəmi bir neçə dəfə baş verib. XI - XIII əsrin əvvəllərini əhatə edən birinci mərhələ dahi Nizami, Xaqani Şirvani, filosof Bəhmənyar, memar Əcəmi Naxçıvanının yaşadığı, haqlı olaraq “Azərbaycan renessansı” adlandırılan dövrə təsadüf edir. İkinci yüksəliş Azərbaycan Səfəvi dövlətinin qurulması və qüdrətlənməsi ilə bağlıdır. Bu dövrdə elm, mədəniyyət və incəsənətin bir çox sahələri və ilk növbədə nəinki ölkəmizin, ümumiyyətlə Şərq aləmində rəssamlıq mədəniyyətinin bütün sahələrinə ciddi təsir göstərmiş möhtəşəm Təbriz miniatür təsviri sənət məktəbi yüksək inkişafa nail olmuşdur. Keçmişin böyük ənənələrinin davamçısı olan XX əsr hər halda əvvəlki yüzilliklərdən köklü surətdə fərqlənirdi. Bu, milli mədəniyyəti təcəssüm etdirən ayrı-ayrı görkəmli şəxsiyyətlərin davamlı axtarış, kəşf və nailiyyətlər dövrü, yalnız təsviri sənətdə deyil, bədii özünüifadənin bir çox sahələrində öz sözünü demiş rəssamlar nəslinin yetişdiyi dönm idi. Həmin görkəmli fırça ustaları arasında Azərbaycanın xalq rəssamı, Dövlət mükafatı laureatı, “Şöhrət ordeni” ilə təltif edilmiş Elbəy Rzaquliyev layiqli yer tutur.

Elbəy 1926-cı ildə Bakıda doğulub. Atası tanınmış ədəbiyyatçı və Şərq dilləri tərcüməçisi olub. O, həmin illərdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti ideallarını yüksək tutan bir çox Azərbaycan ziyalıları ilə dostluq edirdi. Bu nəsil öz missiya və vətəndaşlıq vəzifəsini cəmiyyətin maarifləndirilməsində, onun intellektual tərəqqisində görünən görkəmli ictimai xadimlər, elm və mədəniyyət nümayəndələrindən ibarət idi. Gələcək rəssamın atası Mirzə Həsənin ailəsində Elbəydən savayı daha 4 oğlan (Vahab, Özbək, Oqtay və Aydın) və 2 qız (Şərqiyyə və Dilşad) böyüyürdü. Elbəyi uşaqlıqdan tanıyan insanlar onun həmişə rəsm çəkdiyini qeyd edirdilər. Oğlunun bu həvəsini görən atası yaxınlıqda yaşayan rəssam və pedaqoq Əzim Əzimzadəni Elbəyin işləri ilə tanış edir. Beləcə istedadlı oğlan uşaq ikən öz gələcək peşəsini seçmiş olur. Lakin həmin uzaq illərdə onun daha bir böyük marağı var idi və bu şövq daha çox hər şeyi bilmək həvəsindən irəli gəlirdi. Həmin dövrdə bu marağın onun peşəkar karyerasında taleyüklü rol oynayacağını ehtimal etmək çətin idi. Bu, bütün uşaqların xəyal etdiyi, lakin hər kəsin həyata keçirə bilmədiyi arzu olan kinematoqraf idi. Elbəyin taleyi isə başqa cür oldu. O, 11 yaşında ikən ilk dəfə çəkiliş meydançasına düşərək rejissor Hüseyn Seyidzadənin filmində kiçik qardaş rolunu oynadı. Gələcək

**“Dəmir yolunun yanında”  
“Sumqayıt” silsiləsindən**  
*Kağız, qarışıq texnika, 1960-cı illər*  
**“Near the Railway”  
from the “Sumqayıt” series**  
*Paper, mixed techniques, 1960s*







rəssamın əsrarəngiz kino aləmi ilə ilk təması beləcə baş verdi. Lakin Elbəy, ilk növbədə, Bakıdakı rəssamlıq məktəbinə-demək olar ki, bütün Azərbaycan rəssamlarının bu peşənin sirlərini öyrəndiyi, Moskva və Leninqradda təhsil almış ən yaxşı pedaqoqların dərs dediyi milli təsviri sənət “ocağı”na daxil olur. Bu təhsil müəssisəsində milli rəssam kadrların bir neçə nəsli yetişmiş, gənc mütəxəssislərə ilk gündən tələbkərlilik hissi, öz bədii ifadə üsullarını axtarmaq vərdisi aşlanmışdır. Elbəyin buradakı təhsil illəri Rzaquliyevlər ailəsinin yetərincə sakit və ahəngli həyatına faciəli təsir göstərmiş Böyük Vətən müharibəsinə təsadüf etdi. Böyük qardaşları - Tibb İnstitutunun tələbəsi Ağa Vahab və istedadlı riyaziyyatçı və musiqiçi Özbək müharibənin ilk günlərində cəhbəyə yollandılar. İlk döyüşlərdə ağır yaralanan Ağa Vahab təxris olunur, Özbək isə 18 yaşda ikən Brest yaxınlığında bombardmana məruz qalaraq itkin düşür. Bu fəlakət ailəni sarsıdır. Oğlunun ölümünə dözə bilməyən atası Mirzə Həsənin ürəyi dayanır. Beləcə, çağırılmamış qonaq kimi Rzaquliyevlərin qapısını “döyən” müharibə gələcəkdə rəssamın süjet seçiminə təsir edir və onun keçirdiyi hisslərdə həmişəlik kök salır.

“Yol”  
 “Sumqayıt” silsiləsindən  
*Kağız, sulu boya, quaş, 1960-cı illər*  
 “Road”  
 from the “Sumqayıt” series  
*Paper, watercolour, gouache, 1960s*

Atanın ölümündən sonra ailəyə görə məsuliyyət yükü və uşaqların tərbiyəsinin bütün ağırlığı ananın-Starə xanımın zərif çiyinləri üzərinə düşdü. Bu balaca qadın öz uşaqlarını zəruri olan hər şeylə təmin etmək üçün çətinliklərə qəhrəmancasına sinə gərir, fədakarlıq göstərərək onların hər birinə müvafiq peşə təhsili verməklə yanaşı, övladlarına qürur və ləyaqət hissini aşılamağı bacarmışdı. Starə xanım öz övladlarını bütün bunlardan məhrum etməirdi. Bəzən öz sağlamlığını və rifahını fəda edərək evdən ayrı-ayrı əşyaları



“Rəngsaz qız”  
“Sumqayıt” silsiləsindən  
*Kağız, sulu boya, quaş, 1960-cı illər*  
“Decorator Girl”  
from the “Sumqayıt” series  
*Paper, watercolour, gouache, 1960s*



“Sevimli tablolar”  
Katan, yağlı boya, 1957  
“Favourite Paintings”  
Canvas, oil, 1957

və zینətlərini satır, övladlarının ən zəruri ehtiyaclarını təmin edirdi. Qara örpəkli ananın, qayğılardan beli bükülmüş qadının obrazı rəssamın əksər əsərlərinin ana xəttini təşkil edən daha bir fərdi arxetipidir. Beləcə rəssamlıq fəaliyyətinin ilkin mərhələsində formalaşmağa başlayan müəyyən mövzu və süjetlər çevrəsi Elbəyin həyatına erkən yaşlarından daxil olaraq onunla bilavasitə bağlı idi, o, bütün yaradıcılığı boyu onlara müraciət edirdi. Bu, daha çox rəssam üçün ümdə sayılan ana, ailə, məsuliyyət və borc kimi dəyərlərin obrazlı təəcəssümü idi.

Rəssamlıq məktəbini bitirdikdən sonra Elbəy çox fikirləşmədən öz gələcək peşə təhsilinin məkanı kimi iki əsas bağlılığının-rəssam olmaq və kinofilmlərin çəkilməsində iştirak etmək arzularının birləşdiyi institutu seçir. Odur ki, seçim aydın idi və 1946-cı ildə Elbəy Moskvadakı Ümumittifaq Dövlət Kinematoqrafiya İnstitutuna kino rəssamlığı fakültəsinə daxil olmaqla öz gələcək sənət yolunu qəti müəyyən edir. Tarixdə bəlkə də ən dəhşətli və amansız müharibədə qalib gəlmiş ölkənin paytaxtı olan Moskva həmin illərdə işıqlı gələcəyə inamla yaşayır, quruculuq və inkişafa can atırdı. Bu meyllər gənclərdə, tələbələrdə daha güclü idi və, şübhəsiz, Kinematoqrafiya İnstitutu cəmiyyətdə coşub-daşan bu əhval-ruhiyyənin ən parlaq ifadəçilərindən biri, bilik və özünüifadə yangısı ilə yaşayan tələbələrin əksəriyyəti üçün səciyyəvi olan sənət coşğunluğu və yeniliyin mərkəzi idi. Rəssamın etüd üslubunda çəkdiyi erkən avtoportretlərindən birində bu emosiyalar qamması öz əksini



tapıb. Oxşayıcı tonların üstünlük təşkil etdiyi tabloda dalğalanan gur saçları, geniş açılmış gözləri ilə şən, dəcəl və özünə arxayın gənc oğlan tamaşa edir. Moskvada oxuduğu illərdə Elbəyin görkəmi belə idi və həmin dövrdə onu tanıyan və ünsiyyətdə olan insanların yaddaşında məhz bu cür qalıb.



“Mənzərə”  
“Sumqayıt” silsiləsindən  
Kağız, sulu boya, quaş, 1960-cı illər  
“Landscape”  
from the “Sumqayıt” series  
Paper, watercolour, gouache, 1960s



“Rəfiqələr”, “Yüksəklikdə”, “Ailə”  
“İnşaatçılar” triptixindən  
Kətan, yağlı boya, 1962  
“Friends”, “On the Top”, “Family”  
from the “Workers” triptych  
Canvas, oil, 1962

Onun bəxti gətirdi. Kurs yoldaşları arasında sonralar Sovet kinematoqrafının fəxri olmuş həqiqətən də qeyri-adi şəxsiyyətlər var idi - Qriqori Çuxray, Vyaçeslav Tixonov, Vladimir Basov, Rezo Çxeidze, Nonna Mordyukova və başqaları. Lakin belə görkəmli və istedadlı insanlar yığnağında belə Elbəy öz sonsuz optimizmi və aşır-daşan enerjisi ilə fərqlənirdi. Moskvadakı təhsil illəri dünya mədəniyyətinin dərk olunması baxımından olduqca dolğun və məhsuldar idi. Bu dövr, şübhəhiz, onun peşəkar inkişafında müsbət rol oynadı. Elbəy nəhəng dövlətin paytaxtı olan Moskvanın mədəni həyatında çox fəal iştirak edirdi, heç bir maraqlı sərgini, teatr tamaşasını, konserti nəzərdən qaçırmırdı. Bir çox gənc və tanınmış mədəniyyət xadimləri, Sovet İttifaqının ziyalı elitasının nümayəndələri ilə tanış idi. Bütün bunlar peşəkar ustalığın təkmilləşdirilməsi ilə paralel şəkildə davam edirdi. Kinematoqrafiya institutunda onun pedaqoqları tanınmış rəssamlar Q. Şeqal, F. Boqorodski, Y. Pimenov, istedadlı kino rəssamları M. Boqdanov və A. Dixtyar olub. Belə şəxsiyyətlərdən dərs alması gənc Elbəyə güclü təsir göstərmiş, ona həm





**Eskiz**  
*Kağız, kömür, 1975*  
**Sketch**  
*Paper, coal, 1975*

dəzgah rəngkarlığı sahəsində, həm də kino rəssamı kimi uğurlu fəaliyyət göstərməkdə kömək etmişdir. Bu məktəbi keçməsi nəticəsində artıq ilkin mərhələdə incəsənətdəki yetərincə mürəkkəb, daha təcrübəli müəlliflərin belə hər zaman girişə bilmədiyi işlərin öhdəsindən asanlıqla gəlməyi bacarırdı. Belə işlərdən birisi o vaxtlar artıq tanınmış Azərbaycan rəssamı Salam Salamzadə ilə birlikdə 1951-ci ildə çəkdiyi “Neftçilərlə neft mədənlərinin sahibləri arasında müqavilə imzalanması” əsəridir.

Tablo çoxfıqurlu mürəkkəb kompozisiya şəklindədir. Mövzunun ictimailiyinə və həmin dövrün ideya tələblərinə uyğunluğuna baxmayaraq, əsər ilk növbədə özünəməxsus kinematoqrafikliyi, məkanın “kadsayağı” təşkili ilə səciyyələnir. Burada personajların portretləri ilə yanaşı, onların geyimi, eləcə də interyerin ayrı-ayrı detalları kifayət qədər müfəssəl işlənib. Artıq bu tabloda gələcəkdə Elbəyin fərdi üslubunda müəyyənəddici rol oynayacaq konkret cəhətləri sezmək mümkündür. Onların arasında, ilk növbədə, tablonun dəqiq kompozisiya təşkilini, sistemliyi, müəyyən rəng və plastik dominantalı çoxfıqurlu kompozisiyalardan bacarıqla istifadəni,

interyerin ilk baxışdan əhəmiyyətsiz görünən ayrı-ayrı elementlərinin və aksesuarların müfəssəl işlənilməsinə xüsusi diqqəti qeyd etmək lazımdır. Bu əsərin milli incəsənətimizin tanınmış simalarından biri ilə müştərək çəkilməsi faktı artıq gənc Elbəyin qabiliyyətinin tanındığından, onun müstəqil sənətkar kimi qəbul edildiyindən xəbər verirdi.

Müəllifin ən erkən janr əsərləri sırasına “Vitrin qarşısında” əsərini də aid etmək olar. Burada rəssam təcəssüm etdirilən obrazı kənardan müşahidə kimi tam reportaj-kinematoqrafiya xarakterli üsula əl atıb. Tablodakı vitrində nümayiş olunan reproduksiyalara maraqla tamaşa edən ana və qız təsvir edilib,



“Asfaltçılar”  
“Sumqayıt” silsiləsindən  
Kağız, sulu boya, qış, 1960-cı illər  
“Asphalt Layers”  
from the “Sumgayıt” series  
Paper, watercolour, gouache, 1960s



rəssam özü isə sanki vitrinin arxasında dayanaraq süjeti tamaşaçı baxışı ilə izləyir. Tablo səmimilik və işıqla doludur, bu, süjetin şərhı ilə yanaşı, yumşaq, dekorativ tərzdə yerinə yetirilmiş rəng həlli ilə nəzərə çarpır.

Moskvada təhsilini başa vurduqdan sonra Bakıya qayıdan Elbəy “Azərbaycanfilm” kinostudiyasında rəssam kimi fəaliyyətə başlayır. Tezliklə o, Azərbaycanın aparıcı kino rəssamlarından birinə çevrilir. Kinostudiyada çalışdığı illər ərzində rəssam dekorasiya və kostyumlara çoxsaylı eskizlər

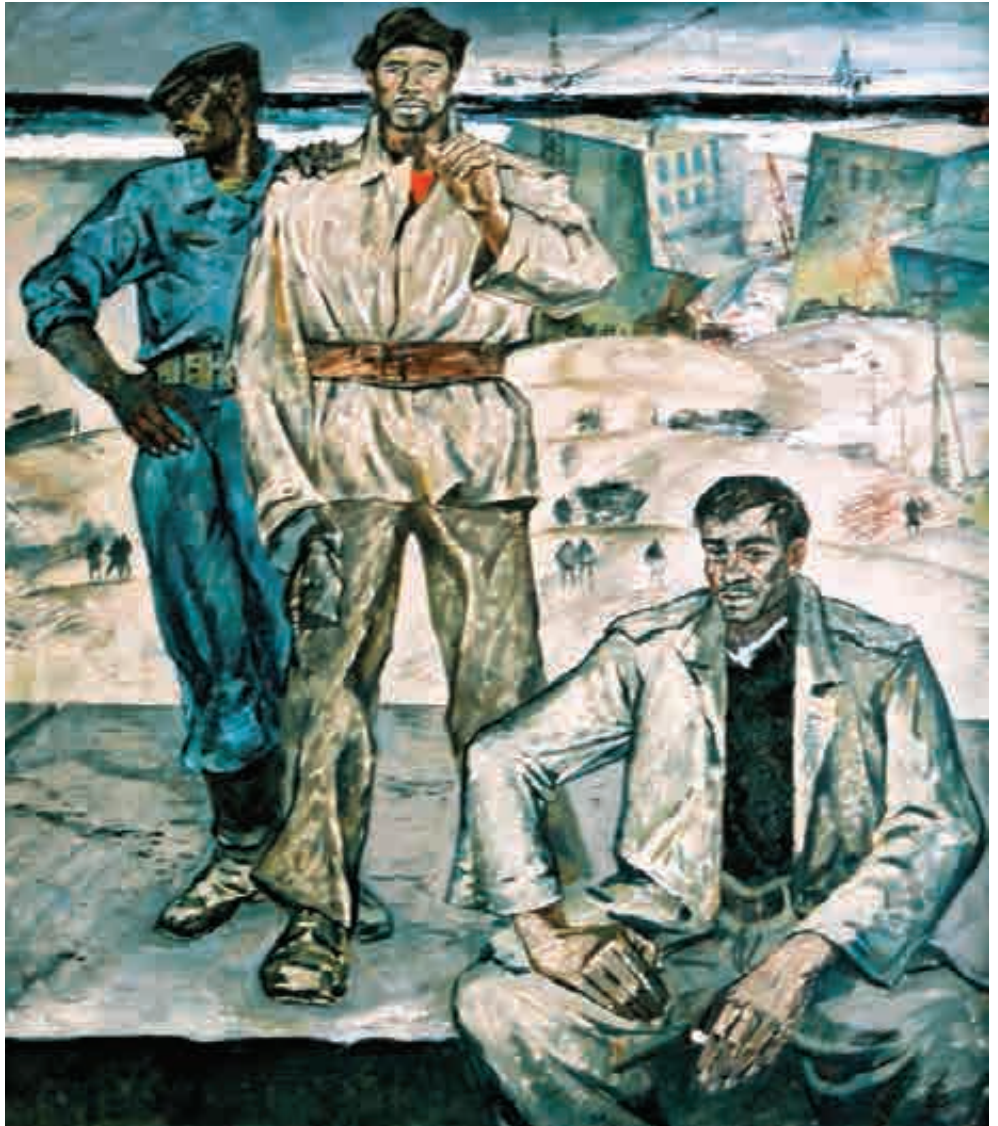


“Suvaqçı qızlar”  
“Sumqayıt” silsiləsindən  
*Kağız, qarışıq texnika, 1960-cı illər*  
“Plasterer Girls”  
from the “Sumgayit” series  
*Paper, mixed techniques, 1960s*

“İnsanların torpağı”  
*Kətan, yağlı boya, 1970*  
“People’s Land”  
*Canvas, oil, 1970*

çəkmiş, Azərbaycan kinosunun “vizit kartı”na çevrilmiş bir sıra filmlər üçün bədii tərtibat işləri və onların vizual həllərini həyata keçirmişdir. “Qara daşlar”, “Ögey ana”, “Telefonçu qız”, “Bir məhəlləli iki oğlan”, “Onun böyük ürəyi”, “Arşın mal alan” (1968-ci ilin versiyası), “Sevil” kimi filmlər milli kinematoqrafiyamızın qızıl fonduna daxil edilib. Süjetin bədii-vizual həlli, interyer və eksteryerlərin tərtibatı, qəhrəmanların geyimləri sadalanan filmlərin uğur qazanmasında mühüm rol oynayıb. Lakin bu barədə bir qədər sonra.

1959-cu ildə sovet mədəniyyət və incəsənət xadimlərindən ibarət nümayəndə heyəti uzaq Meksikaya yollanır. Nümayəndə heyətinin tərkibinə





çox nüfuzlu şəxslər daxil idi. Onlardan Konstantin Simonov, Sergey Gerasimov, Sergey Mixalkov, Qriqori Kuznetsov, Aleksandr Zarxi kimi mədəniyyət korifeylərinin adlarını çəkmək kifayətdir. Heyətin tərkibinə Elbəy Rzaquliyev də daxil edilmişdi. Bu, rəssamın ilk xarici səfəri idi. Gələcəkdə onu neçə-neçə belə səfərlər gözləyirdi. Lakin əminliklə demək olar ki, bu səfər rəssamın sənətinə, onun təsvir üslubuna və müəyyən mənada fərdiyyətinə təsir dərəcəsinə görə müstəsna əhəmiyyət daşıyırdı. Həmin illərdə xarici səfərlər olduqca məsuliyyətli tapşırıq hesab olunurdu, ölkə rəhbərliyi onları özünəməxsus “ideoloji desant” kimi qiymətləndirirdi, xüsusən də mədəniyyət

“Neftçinin portreti”  
Kətan, yağlı boya, 1976  
“Portrait of an Oilworker”  
Canvas, oil, 1976





**Eskiz**  
*Kağız, flomaster*  
**Sketch**  
*Paper, felt-tip pen*

və incəsənət nümayəndələrinə münasibətdə. Sovet insanının, sosialist incəsənəti xadiminin təkcə sənətdə deyil, o cümlədən gündəlik həyatda necə olması barədə şablon xarakteristikaya uyğunluq zəruri idi.

Eyni zamanda incəsənət adamları üçün bu, dünyada baş verən, əksər təzahürləri ölkəmizdə qəbul edilməyən və yasaq olunan bədii proseslərlə bilavasitə təmasda olmaq üçün yeganə imkan idi. Belə səfərlər digər

xalqların həyatını, məişətini, mədəniyyətini və canlı ənənələrini əyani surətdə görmək, dünya şöhrətli mədəniyyət xadimləri ilə ünsiyyətdə olmaq şansı idi. Bunların hamısı xüsusi konstintensiya dərəcəsində Meksikada cəmləşmişdi. Olduqca zəngin və özünəməxsus mədəni irsə, şanlı keçmişə və yetərinəcə parlaq çağdaş dövrə malik olan, bir çox ənənələri, həyat tərzini, davranış qaydalarını olduğu kimi saxlamağı bacarmış və XX yüzillikdə Riveyra, Sikeyros, Orosko, Tamaya kimi görkəmli rəssamları yetişdirmiş ölkə, şübhəsiz, diqqəti özünə cəlb edirdi. Səfər çərçivəsində paytaxt Mexiko, Kuernavaka, Taxso, Akapulko, Pueblo şəhərlərini ziyarət edən nümayəndə heyəti ölkənin müasir həyatı və mədəni irsi ilə tanış olmuş, sadə vətəndaşlarla ünsiyyət qurmuşdur. Meksikanın müasir incəsənəti ilə tanışlıq xüsusilə əhəmiyyətli idi. Elbəy bu barədə yazırdı: “Meksikanın təsviri sənəti bizim hamımızı həyəcanlandırmışdı. Biz Oroskonun, Diyeqo Riveyranın nəfis freskalarına tamaşa etdik, gözəl rəssam və insan David Alfaro Sikeyrosla tanış olduq”. Şübhəhiz, belə bir səfər heç kəsi, xüsusən də özünəməxsus enerjisi və hər şeyi öyrənmək həvəsi ilə gördüklərini dərk edən gənc Elbəyi biganə qoya bilməzdi. Nümayəndə heyətinin üzvü tanınmış kinorejissor Sergey Gerasimov sonralar yazırdı ki, iki həftəyə yaxın davam edən səfər müddətində Elbəy məhsuldar çalışır, etüd, eskiz, akvarel rəsmləri çəkirdi. Onların bir hissəsi tamamlanmış əsərlər kimi qəbul edildiyi halda, digər qismi sonradan müstəqil tablolarından ibarət bütöv bir silsilə üçün hazırlıq materialı rolunu oynayırdı. Bütün bu tablolar rəssamın “Meksika təəssüratları” adlı ilk fərdi sərgisinin əsasını təşkil etdi. Sergi 1960-cı ildə Moskva, Bakı, Kiyev və Odessada uğurla nümayiş etdirildi. Əminliklə demək olar ki, aşkar nəzərə çarpan milli fərdiliyi, monumental formaları, tərəvətli, son dərəcə dolğun rəng palitrası ilə diqqəti cəlb edən çağdaş Meksika mədəniyyəti həmin dövrdə öz yolunu axtaran gənc rəssama güclü təsir göstərmişdi. Rəssamın gündəliyindən: “İlk dəfə tanımadığım ölkəyə düşdüyüm üçün hər şeyi əhatə etməkdə xeyli çətinlik çəkirdim, üstəlik getdiyim hər şəhərin, hər kəndin öz gəzməli-görməli yerləri, öz özəllikləri var idi. Mən öz rəsm və etüdlərimdə Meksikanın obrazını - onun mərd insanlarını və gözəl təbiətini imkan daxilində göstərməyə çalışırdım...”.

Müəyyən əminlik hissi elə demək olar ki, Elbəyin gördüyü Meksika onun daxili axtarışları, bədii baxış və idealları ilə səsleşirdi. Meksika rəssamın dəyər oriyentirlərinə uyğun idi-cəmiyyətdəki vəziyyəti və statusundan asılı olmayaraq, nəcib, məğrur, qədd-qamətli insanlar, gözəl kişi və qadınlar. İsti, temperamentli, qürurlu torpaq Elbəyə Abşeronu, onun sevimli, doğma, bəzən də son dərəcə asketik mənzərələrini xatırladırdı.

Həmin dövrdə Elbəyin həyatında daha bir əlamətdar, təleyüklü hadisə baş verir. O, tanınmış şair və tərcüməçi, ensiklopedik biliklərə malik insan, əsl azərbaycanlı ziyalı Mikayıl Rzaquluzadənin qızı Sevincə ailə qurur. Mikayıl müəllim Rzaquliyevlərin yaxın qohumu idi, hətta gənc rəssam üçün ad

“Təmirçilər”  
Kətan, yağlı boya, 1976  
“Repairmen”  
Canvas, oil, 1976



seçilməsində yaxından iştirak etmişdi. Elbəyin sözlərinə görə Sevinci ilk dəfə 17 yaşında ikən görmüşdü, o zaman Sevincin cəmi 2 yaşı var idi. Onlar Bakıda ən yaraşıqlı və parlaq cütlüklərdən biri, əsl Azərbaycan ailəsinin təcəssümü, kişi ilə qadın arasındakı münasibətlərin ideali hesab olunurdular. Elbəy boylu-buxunlu, yaraşıqlı, Sevinc isə zərif və məlahətli idi. Elbəyə arxa-dayaq olan Sevinc onu daima ruhlandırırdı. Bir çox müəlliflər Sevincin rəsmiini çəkmişlər. Onların arasında Toğrul Nərimanbəyov, Tahir Salahov, hətta 60-cı illərin sonunda Bakıda olmuş Sikeyros da var idi. Lakin əsərlərin heç biri Elbəyin hər şeydən artıq



sevdiyi bu qadının valehedici gözəlliyini və qəlbinin nəcibliyini ifadə etmək iqtidarında deyil.

Ötən əsrin 60-cı illəri Elbəyin həm təsviri sənətdə, həm də kinematoqrafiyada qızgın fəaliyyəti ilə səciyyələnilir. Bu illər olduqca gərgin və son dərəcə məhsuldar əmək, axtarışlar və böyük nailiyyətlər dövrüdür. Dəzgah rəngkarlığı

“İnternasional”  
“Bakı inqilab dövründə” silsiləsindən  
*Kətan, yağlı boya, 1969-1970-ci illər*  
“İnternasional”  
from the “Baku during the  
Revolution” series  
*Canvas, oil, 1969-1970*







“Bakı küçələrində”  
 “Bakı inqilab dövründə” silsiləsindən  
 Kətan, yağlı boya, 1969-1970-ci illər  
 “On Baku’s Streets”  
 from the “Baku during the  
 Revolution” series  
 Canvas, oil, 1969-1970

sahəsində işlər kinodakı fəaliyyətlə paralel aparılır, xarici ezamiyyətlər ölkə hüdudlarından kənarda milli sərgi salonlarının tərtibatı, eləcə də respublika muzeylərinin dizaynı ilə bağlı ciddi layihələrlə növbələşir.

60-cı illərin əvvəllərində Elbəy “Əlibayramlı QRES” triptixini ərsəyə gətirir. Mövzunun “sosial oriyentasiyalı” olmasına baxmayaraq, müəllif onun şərhinə müəyyən təsviri yenilik gətirməyə çalışmış və artıq formalaşmış





ehkamlardan kənarlaşmağa cəhd göstərmişdir. Əsərin mərkəzi hissəsini “Gün doğarkən” tablosu tutur. Sovet monumentalizmi ruhunda işlənmiş tablo ayrıca götürülmüş əmək prosesinin özünəməxsus “stop-kadr”ı kimi qəbul edilir. Fiqurların ümumiləşdirilməsi onların hansısa “rəmzi-işarə” kimi

“Kənddə”  
 “Bakı inqilab dövründə” silsiləsindən  
 Katan, yağlı boya, 1969-1970-ci illər  
 “In the Village”  
 from the “Baku during the  
 Revolution” series  
 Canvas, oil, 1969-1970





“Neft mədəninədə”  
 “Bakı inqilab dövründə” silsiləsindən  
 Katan, yağlı boya, 1969-1970-ci illər  
 “In the Oil Field”  
 from the “Baku during the  
 Revolution” series  
 Canvas, oil, 1969-1970

qavranılmasına yardım edir, bu da öz növbəsində tablonun həndəsi-xətti təşkili  
 ilə daha çox nəzərə çarpdırılır. Belə tərzdə tablo sadəcə olaraq nəqli süjet deyil,  
 tikinti və quruculuq prosesinin rəmzi təəcəssümüdür. Triptixin daha lirik janr  
 tonallığında həll edilmiş sol və sağ tərəfləri diqqəti mərkəzi hissəyə yönəltmək



məqsədi daşıyır. Eyni zamanda onlar mövzunun daha geniş açılmasına səbəb olur, əsərə bütünlüklə insani, humanist səslənmə bəxş edir. “Sumqayıt tikilir” adlı nəfis tablolar silsiləsi də təxminən eyni tərzdə yerinə yetirilib. Tamamilə məişət xarakteri daşıyan tablolar adi iş fəaliyyətinin poetikləşdirilməsi kimi çıxış edir, burada məhz qadınların əməyi xüsusi vurğulanır. Rəssamın təsvir etdiyi personajların səciyyəvi cəhətlərindən biri onların gözəlliyidir. Kişilər güclü, qoçaq və boylu-buxunlu, qadınlar isə zərif və qəddi-qamətlidirlər. Bu, inşaatçılara, alimlərə, fiziki və zehni əməklə məşğul olanlara eyni dərəcədə şamil olunur. Bunlar, şübhəsiz, həmin dövrün müəyyən direktiv və tələblərini əks etdirən janr əsərləri olsa da, rəssam hətta burada da süjetə müəyyən insan

**“Meksika” silsiləsindən**  
*Kətan, yağlı boya, 1959-1960-cı illər*  
**From the “Mexico” series**  
*Canvas, oil, 1959-1960*



intonasiyasını, şəxsi izahını gətirməyə çalışır, təsvir ediləni gündəlik həyatdan yüksəkdə göstərməyə cəhd edir.

60-70-ci illər Elbəy üçün xarici ezamiyyətlər baxımından son dərəcə zəngin idi. Tədricən onlar rəssamın müxtəlif texnika (akvarel, karandaş, pastel, flomaster, yağlı boya, tempera) və janrlarda (etüd, eskiz, cizgi, tamamlanmış kətan, rəsm və s.) eyni dərəcədə uğurla çalışdığı ayrıca bədii-tematik lay şəklində kristallaşdı. Bu dövrdə rəssam demək olar ki, bütün qitələrdə olmuşdu. Səfərlər prosesində yorulmadan çalışan Elbəy öz eskizlərində ayrı-ayrı səciyyəvi cəhətləri nəzərə çarpdırmağa, parlaq obrazları və məişət



“Kuernavaka”  
“Meksika” silsiləsindən  
*Kağız, qarışıq texnika, 1959-1960-cı illər*  
“Cuernavaca”  
from the “Mexico” series  
*Paper, mixed techniques, 1959-1960*

səhnələrini göstərməyə, əsas gəzməli-görməli yerləri-bir sözlə, “pazzl”da olduğu kimi, ölkənin vizual xarakteristikasını əmələ gətirə biləcək hər şeyi təsvir etməyə çalışırdı. Bəzi hallarda rəssam səyahət etdiyi ölkənin təsviri sənət ənənəsinə müraciət edir, məsələn, “Yaponiyada” silsiləsində olduğu kimi. Lakin əksər hallarda bu, onun səciyyəvi ümumiləşdirmələri, özünəməxsus plastikası olan üsuludur. Eyni zamanda bu silsilə əsərlər turistin adi marağının əksi deyil, burada biz müəllifin təsvir edilənə dərin diqqət və hörmətini, obrazı daha dəqiq və hərtərəfli üzə çıxarmaqla yerli koloritin özəlliyini ifadə etmək istəyini görürük. Ərəb ölkələrinə səfərlərin təsiri altında meydana gələn əsərlər bəlkə də rəssamın Meksikadan sonra ikinci uğurlu silsiləsidir. Bunlar, ilk növbədə, Yəmən, Suriya, Küveyt, Səudiyyə Ərəbistanı kimi ölkələr idi. Qeyd etmək lazımdır ki, həmin illərdə bir çox azərbaycanlı sənətkarlar ərəb ölkələrində qonaq olurdu. Onların əksəriyyəti səfər çərçivəsində eskiz və rəsmlər çəkirdi. Və hər dəfə qarşımıza həmin ölkələrdəki həyat və gerçəkliyin müxtəlif cəhətləri çıxır. Bir qrup rəssamlar qədim mədəni irsə maraq göstərir, digərləri Azərbaycanla paralellər axtarır, üçüncülər etnoqrafiya təmayüllü ekzotik nağıla üstünlük verir, dördüncülər isə gördüklərinin sosial kəskinliyini əks etdirirdi. Bu baxımdan Elbəy, ilk növbədə, ona xas olan üslubla gördüklərini estətləşdirir, gəzdirdiyi ölkələrin naturasına, tipajlarına, adət və

“Meksikalı”  
“Meksika” silsiləsindən  
Kətan, yağlı boya, 1959-1960-cı illər  
“Mexicans”  
from the “Mexico” series  
Canvas, oil, 1959-1960







ənənələrinə böyük diqqət və hörmətlə yanaşır. Burada onun kino rəssamı kimi peşəkar müşahidəçilik qabiliyyəti, geyim detallarını müfəssəl işləmək, milli koloritin xüsusiyyətlərini əks etdirmək arzusu üzə çıxır. Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, Meksika silsiləsindən sonra ərəb ölkələrinə səyahət və ilk növbədə, Yəmən təəssürləri əsasında çəkdiyi əsərlər rəssamın sənəti üçün daha mühüm hesab oluna bilər. Müəyyən dərəcədə bu silsilə Meksikaya ezamiyyət zamanı təməli qoyulmuş təsvir üslubu axtarışlarının davamıdır. Eyni zamanda bu tablolar öz koloriti, tipajların plastik şərhə və məkanın dekorativ təşkili ilə rəssamın Abşeronu, onun əməksevər kənd sakinlərinə, doğma mənzərələrin şairanə ifadəsinə həsr etdiyi sonrakı işləri ilə səsləşir. Eyni asketik sərtlik, eyni kompozisiya üsulları və bir neçə rəng vurğuları ilə həll olunan yığcam, lakin eyni zamanda sırf dekorativ rəng palitrası. Qətiyyətlə söyləyə bilərik ki, Yəmən silsiləsinə aid tipajlarda Elbəy ona mənən yaxın olan, məğrur və nəcibanə zərif insanları görməyə və tamaşaçıya göstərməyə cəhd

Elbəy Rzaquliyev, 1960  
Elbəy Rzaquliyev, 1960

etmişdir. Ona görə də bu təsvirlər hansısa kinofilm tipajlarının hazırlıq eskizləri kimi fiqurativ dəqiqliklə təqdim olunub.

Elbəy xarici səfərlərdən mütəmadi olaraq müxtəlif artefaktlarla-silah, yaraq-əsləhə, maskalar, bəzək əşyaları və s. ilə qayıdırdı. Tədrisən bu əşyalardan məşhur Rzaquliyev kolleksiyası formalaşaraq Azərbaycan dekorativ-tətbiqi sənət məmulatları ilə zənginləşdi. Həmin məmulatların bir hissəsi haqlı



“Meksikalı”  
“Meksika” silsiləsindən  
Kağız, rəngli flomaster, 1959-1960-cı illər  
“A Mexican”  
from the “Mexico” series  
Paper, coloured felt-tip pen, 1959-1960



“Kuernavaka”  
 “Meksika” silsiləsindən  
*Karton, yağlı boya, 1959*  
 “Cuernavaca”  
 from the “Mexico” series  
*Cardboard, oil, 1959*

olaraq milli bədii mədəniyyətin əsl şah əsərləri hesab olunur. Bu əşyaları öz vəsaiti hesabına əldə edən rəssam demək olar ki, bir çoxlarını məhv olmaqdan və korlanmaqdan xilas edərək, onlara yeni həyat verdi. Onlar rəssamın yaradıcılığı boyu çəkdiyi çoxsaylı natürmortların ayrılmaz atributları kimi çıxış edirdi. Rəssamın kolleksiya toplamaq marağı onun mühitin və dövrün ab-havasını əks etdirmək üçün müraciət etdiyi detallara, ayrı-ayrı aksesuar və elementlərə məhəbbət və diqqətini üzə çıxarırdı. Bu keyfiyyətlər kinematografiya ilə bağlı işlərdə xüsusilə nəzərə çarpırdı.

Qeyd edildiyi kimi, ötən əsrin 50-60-cı illərində Elbəy bir çox kinofilmlərdə quruluşçu rəssam kimi məhsuldar fəaliyyət göstərmişdir. Lakin onların ikisi rəssamın sənət bioqrafiyasında xüsusi yer tutur. Bunlar Ü. Hacıbəylinin ölməz “Arşın mal alan” operettası və F. Əmirovun “Sevil” operasının ekranlaşdırılması ilə bağlı işlərdir. Bu baxımdan, hər iki mövzuya dair daha əvvəlki kinematografik interpretasiyanın olması əlamətdar bir hal sayıla bilər. Üzeyir bəyin misilsiz əsərinin motivləri əsasında 1948-ci ildə musiqili komediya çəkilmişdi. Bu məşhur filmə baş rolu Azərbaycanın tanınmış müğənnisi Rəşid Behbudov məharətlə ifa etmişdir. Film böyük uğur qazandı, ifaçılar isə ümumittifaq səviyyəsində məşhurlaşdılar. Sonralar dünyanın 86 ölkəsində nümayiş etdirilən film Yer kürəsinin bir çox guşələrində sevilirdi. Filmin bu dərəcədə məşhur olmasını nəzərə alaraq, həmin mövzuya təkrar müraciət edilməsi böyük məsuliyyət və rəssam qarşısında özünəməxsus

tərzdə çağırış idi. Buna baxmayaraq, 1968-ci ildə “Azərbaycanfilm” kinostudiyasında əsərin rəngli kino versiyası yerinə yetirildi. Kino lentinin uğuru əsasən onun bədii-quruluş həlli, parlaq natura çəkilişləri, interyer səhnələrinin zənginliyi və dekorativ dolğunluğu, personajların kostyumlarının incə milli koloriti ilə müəyyən olunurdu. Burada əsas rolu, şübhəhiz, öz sənəti ilə ekrana gətirilən dövrə bayram ovqatı, parlaq dekorativlik bəxş etməyi bacarmış Elbəy Rzaquliyev oynayırdı. Bütün bunlar əsərin ruhuna uyğun idi. Bəlkə də məhz bu filmdə bizim kino tariximizdə ilk dəfə inqilabdan əvvəlki Bakının obrazı bu dərəcədə parlaq və cazibəli şəkildə təqdim olunmuşdu.

“Sevil” film-operasında bədii həll tamamilə başqa cür verilmişdir. Bu mövzu Azərbaycan dramaturgiyasının klassiki Cəfər Cabbarlının əsəri əsasında işlənərək 1929-cu ildə səssiz kino formatında öz kinematoqrafik təcəssümünü tapmışdı. 1953-cü ildə görkəmli Azərbaycan bəstəkarı Fikrət

“Kaktus”  
“Meksika” silsiləsindən  
*Kətan, yağlı boya, 1959-1960-cı illər*  
“Cactus”  
from the “Mexico” series  
*Canvas, oil, 1959-1960*





“Kuernavaka”  
 “Meksika” silsiləsindən  
*Kağız, tuş, 1959*  
 “Cuernavaca”  
 from the “Mexico” series  
*Paper, ink, 1959*

Əmirovun eyniadlı süjetdə yazdığı opera Azərbaycan simfonik musiqisinin şah əsərlərindən birinə çevrildi. Beləliklə, 1970-ci ildə çəkilməmiş “Sevil” kinofilmi mahiyyət etibarilə eyniadlı operanın kinematoqrafik ifadəsi idi. Əsərin süjeti olduqca dramatikdir və Azərbaycan qadınının cəmiyyətdə və ailədə öz layiqli yeri uğrunda mübarizəsindən bəhs edir, müəyyən inqilabi pafosla və tərəqqi ilə keçmişin qalıqları arasındakı qarşıdurma ilə səciyyələnir, daha doğrusu, bu gün deyildiyi kimi, “gender” mövzusunə həsr edilib. “Sevil” filminin bədii həlli üzərində iş Elbəyi dərindən maraqlandırmışdı. Filmin vizual-bədii işlənməsi öz tonallığı, plastik və rəng həlli baxımından “Arşın mal alan” kinolentinin zəngin, dekorativ cəhətdən dolğun şərhli ilə prinsipial ayrılıq təşkil edirdi. Bu kinofilmdə bütün vizual sıranın və onun tərkib hissələrinin tabe olduğu ciddi asketik motivlər üstünlük təşkil edir. Şahidlərin sözlərinə görə rəssam film üçün eskizləri yağlı boya ilə çəkirdi. Bu səbəbdən onlar müstəqil, tamamlanmış, dramatizmlə dolu olan, rəmzi-emosional əsərlər kimi qavranılırdı. Onların təsir dərəcəsi o qədər yüksək idi ki, filmin rejissoru Qoriker həmin eskizləri emosional cəhətdən onsuz da kəskin olan dramaturgiyanı gücləndirən müstəqil təsviri sıra kimi filmə daxil etmişdi. Burada Elbəyin dostu jurnalist Azad Şərifovun xatirələrinə müraciət etmək yerinə düşər: “Yaxşı yadımdadır, filmin premyerasında Elbəyin işləri nümayiş olunarkən Nizami kinoteatrının ağzınacan dolu zalı gurultulu alqışlara qərq oldu”. Bu tabloların başlıca personajı kimi qara örpəkli qadın obrazı çıxış edir. Görünür, bu obraz rəssam üçün doğma





olan uşaqlıq və gənclik xatirələri ilə səsleşir. Yəqin ki, məhz buna görə onlar emosional baxımdan bu qədər güclüdür.

Rəssam 70-ci illərə artıq fərdi ifa tərzini formalaşmış, tanınan səciyyəvi dəst-xətti və üslubu olan usta kimi qədəm qoyur. Bu, rəssamın sənət tərcümeyi-halı üçün olduqca mühüm əhəmiyyət kəsb edən əsərlərin meydana gəldiyi uğurlu fəaliyyət dövrü idi. Həmin illərdə çəkilmiş rəsmlərdə Elbəy tamamilə müxtəlif janrlarda eyni dərəcədə müvəffəqiyyətlə işləyən püxtələşmiş rəssam kimi çıxış edir. Bəhs edilən dövrün ən yaddaqalan əsərləri, şübhəsiz, “İnqilabi Bakı” silsiləsindən olan kətanlar, “Qələbə bayramı 1945-ci il” tablosu, həmçinin “İçərişəhər” silsiləsidir. Şübhəsiz, “İnqilabi Bakı”, eləcə də “Qələbə bayramı 1945-ci il” tabloları həmin dövrdə hakim olan süjetli-tematik göstərişlərə uyğun yerinə yetirilib. Lakin rəssamın bütün yaradıcılıq yoluna nəzər saldıqda bu əsərlərin ilk növbədə müəllifin başlanğıcdan dəyər verdiyi şeylər barədə şəxsi düşüncələrinin bədii təəcəssümü olduğunu dərk edirsən. Onlar rəssamın daha əvvəlki tematik rəsmlərinin sırasına məntiqi cəhətdən uyğunlaşır, müəllifi narahat edən və düşündürən obrazların bədii şəkildə ötürülməsi ilə bağlı axtarışların təbii davamı kimi çıxış edir. Bu əsərlərdə bütün yaradıcılığı boyu Elbəyi müşayiət edən çoxlu rəməzlər var. Burada rəssamın Vətən anlayışı, müəyyən sırf doğma coğrafi məkanla eyniləşdirdiyi Abşeron mənzərələrinə, həmçinin onun üçün əziz olan ana mövzusu ilə bağlılığı olan qadın obrazlarına rast gəlinir. Eyni zamanda bu əsərlər, bir çox əvvəlki rəsmlər kimi,

“Kuernavaka”  
“Meksika” silsiləsindən  
*Karton, qarışıq texnika, 1959-1960-cı illər*  
“Cuernavaca”  
from the “Mexico” series  
*Cardboard, mixed techniques, 1959-1960*

kinematoqrafik kadr prinsipi üzrə təşkil olunaraq tamaşaçıda süjetin davamını düşünmək, seyr edilən təsvirləri fikrən hərəkət etdirmək arzusu oyadır. Ümumiyyətlə demək olar ki, kamillik dövrünə aid işlərin əksəriyyəti son dərəcə ümumiləşdirilib, təcəssüm etdirilən obrazlar rəssam üçün bir insan kimi əsas olan dəyərlərlə eyniləşdirilən nişanə-rəmlər səviyyəsinədək qaldırılıb.



“Yol”  
Karton, yağlı boya, 1959-1960-cı illər  
“Road”  
Cardboard, oil, 1959-1960



Bu xüsusiyyətlər rəssamın öz ailəsinə, İçərişəhərə, Abşeron mənzərələrinə həsr etdiyi tablolarla daha aydın sezilir.

Rəssam Abşeronla həsr etdiyi mənzərə rəsmlərinin əksəriyyətini Pirşağıdakı bağ evində çəkib. Buradakı torpaq sahəsi Rzaquliyev-Rzaquluzadə ailəsinin bir neçə nəslinin ailəvi şəhəratrafi evi olmuşdur. Lakin irimiqyaslı tərtibat layihələri sahəsində böyük təcrübəsi olan Elbəy (bu, onun peşəkar maraq göstərdiyi və hələ 60-cı illərdə ciddi uğur qazandığı sahələrdən sadəcə birisi idi) 60-cı illərin sonu-70-ci illərin əvvəllərində burada öz dövrü üçün tamamilə unikal olan bağ evi tikdirir. Həmin illərdə bağ tikintisinə ciddi məhdudiyyət, bəzi hallarda isə qadağa qoyulmuşdu. Buna baxmayaraq, Elbəy şəhər

Sevinc və Elbəy Rzaquliyev, 1960  
Sevinj and Elbey Rzaguliyev, 1960



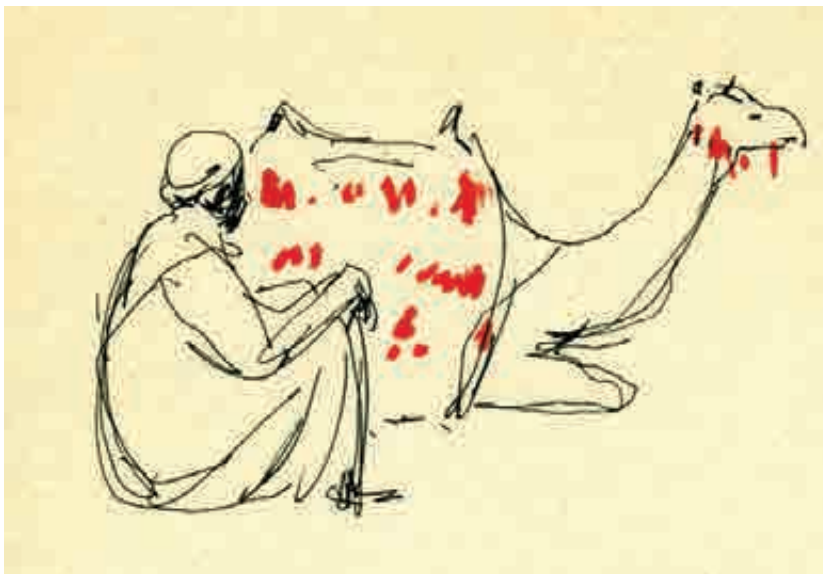
kənarında ikimərtəbəli ev inşa edir. Evin böyük pəncərələri dənizə və qumlu təpə ilə örtülmüş köhnə hamama açılırdı, dəhlizi geniş, təmtəraqlı zal otağı isə həmişə qonaqlarla dolu idi. Çünki rəssamın başlıca keyfiyyətlərindən biri dostluq etmək bacarığı idi. Hələ gənclik illərindən rəssamın “vizit kartı”na çevrilmiş ürəyiaçıcılığı və qonaqpərvərliyi bağ evindəki daimi tünliyə səbəb idi. Sonralar az qala əfsanəvi məkana çevrilmiş bu bağ evində Elbəyə mənəvi cəhətdən yaxın olan, onunla eyni dəyərləri bölüşən insanlar-rəssamlar, yazıçılar, kino xadimləri, sadəcə olaraq doğmalar və yaxınlar toplaşır. Onlar divarlarda avtoqraflar qoyur, öz arzularını yazır, rəsm, eskiz, zarafatyana şarjlar çəkirdilər. Dənizə mənzərənin açıldığı ikinci mərtəbədə rəssam özü üçün emalatxanaya bənzər guşə düzəltmişdi, o, vaxtının çox hissəsini burada keçirir, saysız-hesabsız rəsmlər-mənzərələr çəkərək ilk baxışda sərt və



“Meksikalı”  
“Meksika” silsiləsindən  
Kağız, sulu boya, 1959-1960-cı illər  
“A Mexican”  
from the “Mexico” series  
Paper, watercolour, 1959-1960

“qaraqabaq”, lakin son dərəcə cəsuranə gözəl torpağı tərənnüm edirdi. Bu silsiləyə daxil olan rəsmlərdə tez-tez qədim memarlıq tikililərinə rast gəlinir. Onlar, bir qayda olaraq, əbədiyyət, zaman keçdikcə dəyişməyən həqiqi dəyərlərin rəmzi kimi ağ rəngdədir. Bu tablolarda həmçinin uzunqulaqlar üstündə rahat hərəkət edən ağsaçlı qocalardan ibarət qrup müntəzəm surətdə qarşımıza çıxır. Müəllif bu dərinmənalı obrazla həyatda baş verənlərin ötürülməsinə, gündəlik təlaşa fəlsəfi müdrik yanaşmanı göstərməyə çalışır.

Rəssam sırf portret mövzularına, ayrı-ayrı tarixi şəxsiyyətlərin, görkəmli mədəniyyət, elm və incəsənət xadimlərinin obrazlarına nadir hallarda müraciət etsə də və bu janrdə əsərlərinin sayı o qədər də çox olmasa da, ötən əsrin 70-ci illərində çəkdiyi portretlər böyük fərdilik və özünəməxsusluğu ilə seçildiyi üçün xüsusilə qeyd edilməlidir. Onlar, ilk növbədə, obrazların əhəmiyyətli psixologizmi ilə səciyyələnir. Bunlar olduqca maraqlı və özü-özlüyündə ustadın yaradıcılığı üçün mühüm olan əsərlərdir: “Üzeyir Hacıbəyov dünyası” (1976) və “Mirzə Ələkbər Sabir” (1977). Hər iki portretdə rəssamın dərin hörmət bəslədiyi və milli mədəniyyətimizin inkişafında böyük rol oynamış şəxsiyyətlər təcəssüm etdirilib. Hər iki xadim, ilk növbədə, əsl vətəndaş və Azərbaycan ziyalılarının ən parlaq nümayəndələri olmuşlar. Portretlər kompozisiya və süjet baxımından bir-birinə bənzəyir. Qəhrəmanlar eyni dərəcədə iri görünüşdə ön plana çıxarılaraq üz tərəfdən təsvir olunub. Hər iki halda fon sözügedən müəlliflərin qəhrəman və personajlarının qarışıq dünyasının illüstrativ şəkildə əks olunduğu məkan kimi verilib. Yalnız Ü. Hacıbəylinin portretində bunlar müəllifin tərənnüm etdiyi obrazlar olduğu



Eskiz  
“Ərəb ölkələrində” silsiləsindən  
Kağız, qarışıq texnika, 1966  
Sketch  
from the “In Arab Countries” series  
Paper, mixed techniques, 1966



üçün daha vüqarlı və hörmətlə təsvir olunub, Sabirin satirik əsərlərinin personajları isə gülüş doğuran illüstrativ tərzdə verilib.

Vizual incəsənətin müxtəlif janr və növlərində, kinoda, irimiqyaslı dizayn və tərtibat layihələrində gərgin və məhsuldar işləyən Elbəy Rzaquliyev olduqca aktiv ictimai fəaliyyətlə məşğul olur, milli mədəniyyət və incəsənətin inkişafı və tanındılması istiqamətində çalışırdı. O, dəfələrlə Rəssamlar İttifaqı və Kinematoqrafçılar İttifaqının idarə heyətlərinə üzv seçilib, müxtəlif dövlət komissiyaları və komitələrinin işində iştirak edib. Onun bütün bu fəaliyyəti və əldə etdiyi görkəmli nailiyyətlər hökumət tərəfindən layiqincə qiymətləndirilib. 1977-ci ildə Elbəy Rzaquliyev Azərbaycanın Xalq rəssamı adına layiq görülüb.

Elbəy üçün sərgi fəaliyyəti yaradıcılıq bioqrafiyasının ən məsuliyyətli və önəmli tərkib hissəsi olub. O, hər zaman hesab edirdi ki, sərgilər rəssama özünü kənardan daha obyektiv görməyə imkan verir, qazandığı təcrübəni tamaşaçılarla, həmkarlarla bölüşməyə yardım edir, sənətkarın növbəti keyfiyyətli addım atmasına səbəb olan mühüm vasitə kimi çıxış edir. Ona görə də rəssamın sənət bioqrafiyası müxtəlif sərgilərlə zəngindir. Onların bəziləri ayrı-ayrı ezamiyyətlərlə, məsələn, Meksika səfəri ilə bağlı idi, digərləri Azərbaycan mədəniyyətini xaricdə tanıtmaya məqsədi ilə qrup şəklində təşkil edilirdi, üçüncülər sırf peşəkar xarakter daşıyaraq, konkret sahə və janrlarda çəkilmiş rəsmlərdən ibarət idi. 1989-cu ildə Moskvada Mərkəzi

**“Qırmızı çalınalı ərəb”**  
Karton, yağlı boya, 1965-1967-ci illər  
**“Arab with a Red Turban”**  
Cardboard, oil, 1965-1967



“Qız dolça ilə”  
 “Ərəb ölkələrində” silsiləsindən  
 Karton, yağlı boya, 1966  
 “Girl with Water Jar”  
 from the “In Arab Countries” series  
 Cardboard, oil, 1966

“Yerusəlim”  
 “Ərəb ölkələrində” silsiləsindən  
 Kağız, karandaş, 1966  
 “Jerusalem”  
 from the “In Arab Countries” series  
 Paper, pencil, 1966



rəssamlar evində keçirilmiş fərdi sərgi bütün bu vernisaj və ekspozisiyalar arasında xüsusi yer tuturdu. Sərgi böyük rezonansa səbəb oldu, çoxlu sayda peşəkar rəy aldı. Elbəy həmin dövrdə Moskvada yaşayan Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyevi ailəsi ilə birlikdə tədbirə dəvət etmişdi. Milli mədəniyyətimizə daima diqqət və qayğı ilə yanaşan görkəmli dövlət xadimi sərgiyə gələrək müəlliflə xeyli fikir mübadiləsi apardı. Sonralar rəssam xatırlayırdı ki, bu, onun üçün çox həyəcanlı və eyni zamanda intizarla gözlənilən görüş idi.



1990-cı ildə Elbəy Rzaquliyevin ailəsinə ağır itki üz verdi. Çox sevdiyi, həyatının məhəbbəti olan Sevinc qısamüddətli və qarşısızalmaz xəstəlikdən sonra dünyasını dəyişdi. Baş vermiş faciə rəssam üçün böyük sarsıntı oldu, onun həyat tərzini dəyişdirdi. Çünki Sevinci həyatından çox sevirdi. Onun ölümündən sonra iztirab çəkən Elbəy büsbütün özünə qapanır. İctimai həyatdan könüllü surətdə uzaqlaşan rəssam bir daha böyük tematik tabloları



“Tais”  
 “Ərəb ölkələrində”  
 silsiləsindən  
 Kağız, qarışıq texnika, 1966  
 “Tais”  
 from the “In Arab Countries”  
 series  
 Paper, mixed techniques, 1966

qayıtmır, həmçinin kino sahəsində əhəmiyyətli işlər görmür. Artıq onun bütün obraz-mövzu arsenalı natürrəqlə məhdudlaşır. Həmin dövrdə ərsəyə gəlmiş çoxsaylı tablolar da rəssam doğma insanın həyatdan tez köçməsinin rəmzi kimi əsasən gülləri təsvir edir. Odur ki, bu silsilə kədər hissi ilə dolub-daşır, gül təsvirləri son dərəcə ümumiləşdirilmiş və plastik cəhətdən ifadəlidir. Eyni janrda çəkilmiş daha əvvəlki əsərlərdən fərqli olaraq, bu silsilədə rəssam



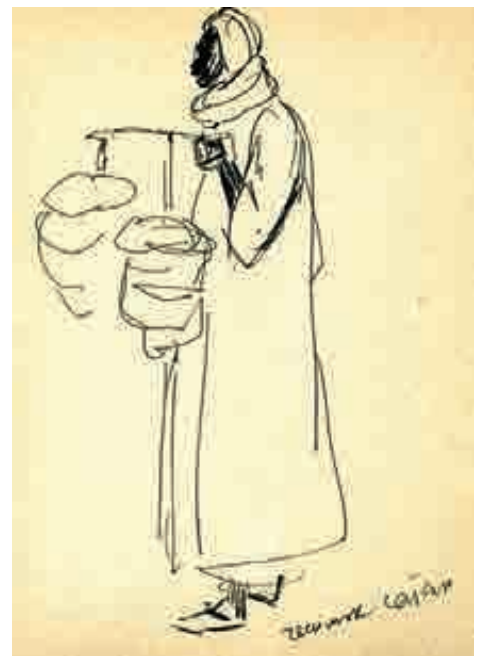
“Ərəb ölkələrində” silsiləsindən  
Kağız, sulu boya, 1966  
From the “In Arab Countries” series  
Paper, watercolour, 1966





“Adsız”  
Karton, qarışıq texnika  
“Untitled”  
Cardboard, mixed techniques

Eskiz  
“Ərəb ölkələrində” silsiləsindən  
Kağız, qarışıq texnika, 1966  
Sketch  
from the “In Arab Countries” series  
Paper, mixed techniques, 1966



üçün səciyyəvi olan təfəsilatlara xüsusi diqqət nəzərə çarpmır. Artıq təcəssüm olunan predmetlər son dərəcə sadələşdirilmiş, güllər isə diqqətçəkicidir. Onlar, ilk növbədə, rəssamın özü üçün dərin rəmzi mənə daşıyır. Bu, onun özünə və ən çox sevdiyi insana ismarıcıdır. Bu hisslərin aşılıb-daşması rəssamı sonrakı illərdə bir neçə fərdi sərgi təşkil etməklə həmin silsiləni nümayiş etdirməyə vadar etdi.



“Yerusəlim”  
“Ərəb ölkələrində” silsiləsindən  
*Kətan, yağlı boya, 1966*  
“Jerusalem”  
from the “In Arab Countries” series  
*Canvas, oil, 1966*



1998-ci ildə Azərbaycan incəsənətinin inkişafındakı xidmətlərinə görə Elbəy Rzaquliyev “Şöhrət” ordeninə layiq görüldü. Mükafatı rəssama Elbəyin daima böyük hörmət və ehtiram bəslədiyi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev şəxsən təqdim etdi. 2006-cı ildə rəssamın səksənillik yubileyi



“İki ərəb”  
“Ərəb ölkələrində” silsiləsindən  
*Kağız, sulu boya, 1966*  
“Two Arabs”  
from the “In Arab Countries” series  
*Paper, watercolour, 1966*



"Yerusəlim məscidi"  
Kətan, yağlı boya, 1966  
"Jerusalem Mosque"  
Canvas, oil, 1966



münasibətilə onun doğma və yaxınlarının iştirakı ilə Azərbaycanın Dövlət Rəsm Qalereyasında sənətkarın əsərlərindən ibarət böyük retrospektiv sərgi təşkil olundu. Tamaşaçı auditoriyasının böyük rəğbətini qazanmış sərgi ərəfəsində buraxılan nəfis albomda Elbəy Rzaquliyevin həyat və yaradıcılığının bütün mərhələləri olduqca səmimi hisslərlə təsvir edilmişdi. Elbəy Rzaquliyev 2007-ci ildə 81 yaşında həyata gözlərini yumdu. Doğma və yaxınlarının sözlərinə görə onun gedişi sakit və asan oldu, çünki arxada ləyaqətlə yaşamış ömür, irəliddə isə ən doğma və sevimli insanla görüş var idi...

*Toğrul Əfəndiyev, Bakı, 2013*

“Ərəb ölkələrində” silsiləsindən  
*Katan, yağlı boya, 1966*  
From the “In Arab Countries” series  
*Canvas, oil, 1966*



# ELBEY RZAGULİYEV

The 20<sup>th</sup> century was notable in Azerbaijan for the consolidation of culture, the development and statement of new forms and directions in the fine arts and the appearance of a whole generation of artists who laid the foundations for the nation's fine arts to enter the world stage. There have been few such bursts of intellectual and artistic activity over the long centuries of our history. The first was from the 11<sup>th</sup> – early 13<sup>th</sup> centuries, a time of the great Nizami, Khaqani Shirvani, the philosopher Bahmanyar and the architect Ajami Nakhchivani, a time known as the “Azerbaijani Renaissance”. The second rise occurred with the establishment and development of the Azerbaijani Safavid state, when many areas of science, culture and art and, above all, the amazing Tabriz school of miniature art that had such a deep influence on all aspects of painting, not only within the country, but across the whole East. The 20<sup>th</sup> century followed the great traditions of the past, but was still totally different from all previous eras. This was a period of ceaseless



“Afrikalı Osman”  
*Kətan, yağlı boya, 1967*  
 “African Osman”  
*Canvas, oil, 1967*

“Piramida”  
*Kağız, qarışıq texnika, 1960-cı illər*  
 “Pyramid”  
*Paper, mixed techniques, 1960s*



enquiry, discovery and achievement by individuals personifying national culture, a time which saw the professional rise of a generation of artists who announced themselves loudly not only in painting, but in many other spheres of creative self-expression. A place of honour belongs to Elbey Rzaguliyev, People's Artist of Azerbaijan, Laureate of the State Prize and recipient of the "Glory" Order.

Elbey was born in Baku in 1926. His father was a well-known man of letters and a translator from many eastern languages. He was a friend of many prominent members of the Azerbaijani intelligentsia, among whom the ideals of the Azerbaijan Democratic Republic still lived on. This was a pleiad of remarkable social activists, representatives of science and culture, who considered the enlightenment of society towards intellectual progress and development to be their mission and obligation as citizens. In Mirza-Hassan's family there were four other boys besides Elbey (Vahab, Ozbey, Oktay and Aydin) and two sisters (Sharqiya and Dilshad). As people who

**"Dəvə. Yəmən"**  
*Kağız, sulu boya, 1965*  
**"Camel. Yemen"**  
*Paper, watercolour, 1965*







**“Dəməşqli qoca”**

*Kağız, qarışıq texnika, 1965-1967-ci illər*

**“Old Man of Damascus”**

*Paper, mixed techniques, 1965-1967*

knew him since his childhood recall, Elbey was constantly painting. Seeing such devotion, his father introduced him to the works of Azim Azimzade, the famous artist and teacher who lived in their neighbourhood. Thus, thanks to destiny and his own talent Elbey made his choice of profession at a very early age. But he also had another passion, for something that was a mere curiosity in those distant years. It was impossible then to imagine that one day it would play such an important role in his professional career. We are talking about cinematography, which almost every child dreams of, but very few actually approach.

However, everything was different in Elbey's case. As an 11 year old boy he happened to visit a movie set and he played the role of the youngest brother in a film by director Hussein Saidzade. This was the future artist's first contact with the world of cinema. But first Elbey was admitted to the Art School in Baku, to a kind of "alma mater" of national fine art, where almost all Azerbaijani artists learnt the basics of the profession and where the best teachers, graduates from Moscow and Leningrad, taught. This educational institution raised more than one generation of artists by immediately inculcating precision and aspiration into their search for their own forms of creative expression. Elbey's years at the Art School coincided with the Great Patriotic War, which had a tragic impact on the

**"Tac-Mahal"**  
*Katan, yağlı boya, 1978*  
**"Taj-Mahal"**  
*Canvas, oil, 1978*





quiet and balanced Rzaguliyev family. His older brothers Agha Vahab, a student at the medical institute, and Ozbey, a talented mathematician and musician, went to the front in the first days of the war. Agha Vahab was soon seriously wounded and demobilized and Ozbey was bombed and lost near Brest in Belarus at the age of 18. This tragedy shook the family to the core. Elbey's father Mirza Hassan died, unable to bear the grief. Thus the war came to the Rzaguliyev family as an uninvited guest. This was reflected in the themes of works that ensued and was a fixture in the artist's personal experience forever afterwards.

After his father's death, his mother Stara khanim took on all responsibility for the family and the heavy burden of bringing up the children. This petite woman heroically accepted the heaviest burden of providing for her children, which was the essential purpose of her life, and fostered in them pride and dignity as well as selflessly ensuring that they received a proper professional education. Sitara khanim refused nothing to her children. Sometimes she sacrificed her health and wealth, selling items from the house and family jewellery so that her children

Elbəy Rzaquliyev Pirşağı bağında  
dostları ilə birlikdə  
Sağdan: Elbəy Rzaquliyev, Tahir  
Salahov, Cahangir Rüstəmov, 1977  
Elbey Rzaguliyev with friends at his  
summer house in Pirshaghi  
From right: Elbey Rzaguliyev, Tahir  
Salahov, Jahangir Rustamov, 1977



lacked nothing. The image of a mother with a kerchief, a woman bent under a burden – this is another of the artist's archetypes that were the hallmarks of many of his works. Thus, a certain repertoire of subjects and themes began to form in the early stages of Elbey's artistic journey;

he referred back to them throughout his career. There are images personifying values central for the artist: his mother, family, responsibility and debt.

After graduating from the school Elbey decided on his target for further professional education - an institution where two of his main passions would combine: the desire to become an artist and to participate in filmmaking. The choice was clear and in 1946 he was admitted to the All-Soviet State Institute of Cinematography, the famous VGIK in

**"Dehli"**  
**"Hindistan" silsiləsindən**  
*Karton, yağlı boya, 1977*  
**"Delhi"**  
from the **"India" series**  
*Cardboard, oil, 1977*





“Katmandu küçəsində”  
 “Nepal” silsiləsindən  
 Kağız, sulu boya, 1983  
 “Street in Katmandu”  
 from the “Nepal” series  
 Paper, watercolour, 1983

Moscow. He was admitted to the faculty of film design, where he defined his creative destiny once and for all. Moscow, the capital city of the winning side in probably the world’s hardest and most merciless war, lived in hope of a bright future, with aspirations of creation and development. This was reflected most in the young students and of course the VGIK was one of the most notable communicators of those moods whirling through society, a concentration of the creative rush and innovation that was characteristic of many students thirsting for knowledge and self-realization.



This palette of emotions and feelings is described in one of the earliest of the artist's self-portraits, sketch-style. A joyful, mischievous and self-confident young man with curly hair and wide-open eyes looks out from a canvas of predominantly warm hues. This was Elbey during his education in Moscow and this is how the people he communicated with knew and remembered him.

He was lucky. Among his fellow students were truly extraordinary people who later became the face and pride of Soviet cinematography:

**"Nepal" silsiləsindən**  
*Kağız, qarışıq texnika, 1983*  
**From the "Nepal" series**  
*Paper, mixed techniques, 1983*



Grigory Chukhrai, Vyacheslav Tikhonov, Vladimir Basov, Rezo Chkheidze, Nona Mordyukova and others. But even among this constellation of amazing and talented people, Elbey was notable for his endless optimism and gushing energy. His student years in Moscow were unusually full and fruitful in terms of grasping world culture. Of course they had a positive impact on his professional development. Elbey was active in Moscow's cultural life – it was the capital of a huge country and he did not miss a single great exhibition, theatre show or concert. He was



“Nepal. Büyük Budda”  
“Nepal” silsiləsindən  
*Kağız, sulu boya, 1983*  
“Nepal. Great Buddha”  
from the “Nepal” series  
*Paper, watercolour, 1983*

acquainted with many young professional culture workers and members of the Soviet Union's intellectual elite. This happened in parallel with the improvement of his professional craftsmanship. His teachers in VGIK were such famous artists as G. Sheqal, F. Bogorodski and Y. Pimenov and talented film artists M. Bogdanov and A. Dikhtar. Receiving an education from people like this had a big impact on the young Elbey and helped him to work successfully on both painting and perfecting his skills as a film designer. This school helped him to confidently address tough artistic assignments from the very early stages, projects which even more mature artists hesitated to take on. One of these was the painting "Signing an Agreement between Oilmen and Owners of Oil Businesses" by Elbey in 1951, together with Salam Salamzade, who was already a famous artist in Azerbaijan.

The painting has a complex multi-figure composition. Despite the wholly socialist theme and the corresponding ideology of those times,

**"Fudziyama dağı"**  
**"Yaponiya" silsiləsindən**  
*Kağız, sulu boya, 1962*  
**"Mount Fujiyama"**  
**from the "Japan" series**  
*Paper, watercolour, 1962*





“Yağış”  
“Yaponiya” silsiləsindən  
*Kağız, sulu boya, 1962*  
“Rain”  
from the “Japan” series  
*Paper, watercolour, 1962*

the painting is firstly characterized by its cinematic style, with the space organised as a “frame”, in which the interior and the characters’ clothes are described in as much detail as their features. Already on this canvas there are certain characteristic features which would later define Elbey’s creative individuality. Among them we should note the clear compositional



organization of the canvas, the systematic approach, the able use of a multi-figure composition with confident application of colour and shape and the detailed examination of discrete elements of interior and accessories that seem less significant at first sight. The fact alone that this work was completed with one of the masters of the country's art indicates recognition of the young Elbey's abilities and his acceptance as a self-sufficient, creative individual.

The painting "At a Display Window" could be added to the list of the artist's earliest genre productions. Here he used the cinematic trick of side-on observation of the subject. In the picture stands a mother with her daughter looking with great interest at reproductions exhibited in the window while the artist seems to be very close, as if watching the plot as a spectator from behind the window. The interpretation of plot is underscored by the warmth and light of soft, decorative hues.

After graduating in Moscow, Elbey returned to Baku to work as an artist in the Azerbaijanfilm studio. He was very soon one of the leading film

"Emalatxanada"  
"Yaponiya" silsiləsindən  
*Kağız, sulu boya, 1962*  
"In the Studio"  
from the "Japan" series  
*Paper, watercolour, 1962*





“Çətirlər”  
 “Yaponiya” silsiləsindən  
*Kağız, sulu boya, 1962*  
 “Umbrellas”  
 from the “Japan” series  
*Paper, watercolour, 1962*

artists in Azerbaijan. In the years he worked there he made any number of sketches of sets, costumes and scenes and created a visual style for a number of movies that went on to become trademark Azerbaijani films. The films “Black Rocks”, “Telephone Girl”, “Two from the Same Quarter”, “Her Big Heart”, “Arshin Mal Alan” (the 1968 version) and “Sevil” have entered the golden fund of our cinema. The visual support of plot, the study of interiors and exteriors and the costumes played no small role in the total success of those pictures. We’ll return to this subject later.



In 1959 a delegation of Soviet culture and art workers was sent to distant Mexico. To be sure, it was an impressive group. Suffice to say it included these great figures of Soviet culture: Konstantin Simonov, Sergey Gerasimov, Sergey Mikhalkov, Grigory Kuznetsov and Alexander Zakhri. Elbey Rzaguliyev was also included, on his first trip abroad. There were to be many more, but we can say with confidence that it had a significant impact on the artist's work, on his manner of expression and in a certain way on his artistic personality. In those times foreign trips

**"Ana"**  
**"Yaponiya" silsiləsindən**  
*Kağız, sulu boya, 1962*  
**"Mother"**  
**from the "Japan" series**  
*Paper, watercolour, 1962*

**"Çətirlər" Eskiz**  
**"Yaponiya" silsiləsindən**  
*Kağız, qarışıq texnika, 1962*  
**"Umbrellas" Sketch**  
**from the "Japan" series**  
*Paper, mixed techniques, 1962*





were regarded as very responsible undertakings, the leaders of the state saw them as a kind of ideological mission, especially as far as culture and art workers were concerned. It was important to conform to the standard characterisation of what a Soviet citizen and a worker of socialist art was like, not only in art, but also in daily life. At the same time, for the art



“Venesiya”  
“İtaliya” silsiləsindən  
*Kətan, yağlı boya, 1960*  
“Venice”  
from the “Italy” series  
*Canvas, oil, 1960*

workers themselves this was a real and probably the only chance of making contact with artistic processes in the world at large, many aspects of which were not recognized or accepted in our country. It was a chance to witness the life, household, culture and living traditions of other nationalities at first hand, to communicate with world famous artists. These opportunities



**“Rahiblər. İtaliya”**  
*Karton, yağlı boya, 1960*  
**“Monks. Italy”**  
*Cardboard, oil, 1960*



were concentrated in Mexico to a large extent. A country with a rich, authentic cultural heritage, heroic history and extraordinarily bright present, which had managed to keep many traditions, lifestyles, forms of behaviour untouched and which gave the 20<sup>th</sup> century a whole range of artists including Rivera, Siqueiros, Orozco, Tamayya etc., was definitely an attraction. On that trip the delegation visited a number of the country's



“Kolizey”  
“İtaliya” silsiləsindən  
*Kətan, yağlı boya, 1960*  
“Colosseum”  
from the “Italy” series  
*Canvas, oil, 1960*



Eskiz  
 “Avropa” silsiləsindən  
*Kağız, qarışıq texnika, 1970*  
 Sketch  
 from the “Europe” series  
*Paper, mixed techniques, 1970*

cities – the capital Mexico City, Cuernavaca, Tahso, Acapulco and Pueblo - were introduced to the modern life and cultural heritage of the country and communicated with some very extraordinary Mexicans. Their introduction to the modern art of Mexico was especially important. Elbey himself wrote the following about that: “We were all excited by Mexican fine art. We saw the wonderful frescos of Orozco and Diego Rivera and got to know the amazing man and artist José David Alfaro Siqueiros”.

Of course such a trip could not leave anyone unaffected; especially the young Elbey, who absorbed all that was amazing with his characteristic energy and curiosity. As a member of the delegation – the famous film director Sergey Gerasimov - later stated, Elbey worked very hard making sketches, drafts, watercolours and studies during the two-week trip. Some were finished works, while others were in preparation for a whole series of separate paintings completed later. These works formed the artist's first solo exhibition called "Around Mexico". It was displayed in Moscow, Baku, Kiev and Odessa with great success in 1960. There can be no doubt that the modern art of Mexico, with its brightly expressed national individuality, monumental forms and juicy, saturated colour palette had a great impact on the young artist, who was just at that time looking for his own creative direction. From his diaries:

**"Mənzərə. İstanbul"**  
*Kətan, yağlı boya, 1995*  
**"Landscape. Istanbul"**  
*Canvas, oil, 1995*







“For someone like me who was overseas for the first time it was difficult to cover everything, especially because every city and every village I visited had its own sights and peculiarities. In my paintings and sketches I tried to depict the image of Mexico, with its manly people and amazing nature, as much as I could”.

Mexico as Elbey saw it was consonant with his inner search, artistic vision and ideals. Mexico responded to the artist’s essential reference points – proud, stately people, good-looking men and women, whose nobility flows in their blood independently of their position or status.

That hot, energetic and proud land was somehow similar to Elbey’s Absheron, his beloved, native and sometimes extremely ascetic landscapes.

Another life-changing episode for Elbey occurred around this time. He married Sevinj, the daughter of the famous poet, translator, man of encyclopaedic knowledge and true Azerbaijani intellect – Mikayil Rzaguluzade. Mikayil was a close relative of the Rzagulyevs and had even participated in choosing a name for the young artist. As Elbey later recalled, he was 17 when he first met Sevinj, who was then only 2 years old. They were one of the handsomest and brightest couples in Baku. They were a personification of a real Azerbaijani family and the ideal relationship between man and woman. He was very fit and upright and

“Azadlıq heykəli”  
“Amerika” silsiləsindən  
*Kağız, tuş, 1964*  
“Statue of Liberty”  
from the “America” series  
*Paper, ink, 1964*

she was the embodiment of grace and femininity. Sevinj became a true support and source of inspiration for the artist. Many artists painted her portrait. Among them are Toghrul Narimanbeyov and Tahir Salahov and even Siqueiros, who visited Baku in the end of the 1960s. None of these paintings was capable of fully conveying the reverent heavenly beauty and nobility of the woman whom Elbey loved more than anything in the world.

The 1960s for him were a decade of tumultuous creative activity, in both fine art and cinema. They were years of intense and entirely fruitful hard work, research and great achievement. Paintings were completed in parallel with cinema work; working trips coexisted with major projects to design national exhibition pavilions abroad and the republic's museums.

In the early 1960s Elbey painted the triptych "Alibayramli Hydroelectric Power Station". Despite all the socialist direction of such a theme the artist worked to include creative innovation in his interpretation and to depart





“Budapest”  
Kağız, sulu boya  
“Budapest”  
Paper, watercolour

“Macarıstan” rəsmlərindən  
Kağız, qarışıq texnika, 1978  
from the “Hungary” drawings  
Paper, mixed techniques, 1978

“Bazarda”  
“Macarıstan” rəsmlərindən  
Kağız, qarışıq texnika, 1978  
“At the Market”  
from the “Hungary” drawings  
Paper, mixed techniques, 1978







from the formal set stereotypes. The canvas “At Sunrise” stands at the centre of the triptych. Produced in the spirit of Soviet monumentalism, the panels are conceived as a kind of stop-motion illustration of the working process. The generalized portrayal of figures helps to perceive them as sign-symbols accentuating further the canvas’s geometrical-linear organization. In such form this is not only a narrative plot, but a symbolic personification of the process of construction and creation itself. The left and right wings of the triptych, in more lyrical tone, are meant to enhance and focus attention on the centre. At the same time they help to expand the picture and give the whole work human character. A series of picturesque canvases under the general name “Sumgait Is Being Built” is almost poetic in its view of everyday work and we should note that it is mostly the hard work of women. A regular feature of the artist’s characters is their beauty. His men are strong, manly and upright and the women are graceful and elegant. This applies to construction workers, scientists, physical and mental work alike. Even though these are genre paintings with the aims and demands of those times, the artist desires to bring a human touch and personal interpretation to the plot, trying to elevate what is portrayed beyond the everyday.

The 1960s and 70s saw Elbey extremely busy with foreign business trips. Gradually they would be crystallized in separate artistic-thematic

**Elbəy Rzaquliyev Meksika səyahətində**  
**Soldan birinci: Elbəy Rzaquliyev,**  
**mərkəzdə: David Alfaro Siqueiros və**  
**həyat yoldaşı, 1959**

**Elbey Rzaguliyev on his trip to Mexico**  
**On the left: Elbey Rzaguliyev,**  
**in the middle: David Alfaro Siqueiros and**  
**his wife, 1959**

layers, in which the artist worked in different techniques (watercolour, pencil, pastel, marker, oil and tempera) and genres (etude, sketch, draft, prepared canvas, picture etc) with equal success. He visited almost every continent in that period. Working tirelessly on trips, Elbey extracted individual characteristic details, noted bright images and everyday scenes; he reproduced notable sights – in a word everything that could be turned into a visual characterisation of the country, as in a puzzle.

At times he appealed to the visual traditions of the country he was visiting, as in “Around Japan”. But mainly it was his visual method to employ characteristic generalizations of individual forms. These series were not portrayals of a tourist’s curiosity on holiday. We are talking about the artist’s deep attention and respect for production, the desire to be versatile in revealing character more precisely and thus achieve the specifications for local colour. Perhaps after Mexico, the series completed through the trips around the Arab east may be considered his most successful works, especially those from Yemen, Syria, Kuwait and Saudi Arabia. We should note that in those years many Azerbaijani masters visited Arab countries. Many of them did sketches and paintings on their trips and in each case a description of different aspects of the life and reality of those countries

“Kafedə”  
“Amerika” silsiləsindən  
*Kağız, tuş, 1964*  
“In a Cafe”  
from the “America” series  
*Paper, ink, 1964*





Eskizlər  
 “Avropa” silsiləsindən  
 Kağız, qarışıq texnika, 1970  
 Sketches  
 from the “Europe” series  
 Paper, mixed techniques, 1970

“Avropa” silsiləsindən  
 Karton, yağlı boya, 1971  
 From the “Europe” series  
 Cardboard, oil, 1971





stood before us. In some there is ardour for the cultural heritage, in others a search for parallels with Azerbaijan, in some there is an exotic tale with an ethnographic flavour and in others a socially sensitive portrayal of what was seen. In this plan Elbey first of all bestowed the object portrayed with his characteristic style; he treated nature, types, traditions and customs



“Şəhər mənzərəsi”  
*Kətan, yağlı boya, 1970*  
“City Landscape”  
*Canvas, oil, 1970*



“Yəmən”

*Kağız, qarışıq texnika, 1965*

“Yemen”

*Paper, mixed techniques, 1965*

with great attention and respect. The professional observational sharpness of a film artist, detailed examination of costume and a desire to portray the palette of national colour are all present. We have already mentioned that after the Mexican series the most important experiences for the artist's creativity were his trips to the Arab east, above all the works he created from impressions of Yemen. In some ways these series are continuations of the search for descriptive style, whose foundations were laid during the Mexican trip. Yet these canvases also have something in common with



the works devoted to Absheron, its industrious villagers and the poetic transmission of native lands by colour, interpretation of type and pleasing organization of space. The same ascetic severity, compositional techniques and restrained but deeply decorative colour palette with several colours highlighted. We can say that in the types of the Yemeni series Elbey tried to see and pass on the proud and exquisitely noble people who were so spiritually close to him. That is why they are figuratively aligned and represented as if on stage, as if they were preparatory sketches of types for a film.

Elbey regularly brought all sorts of artefacts back from his trips: arms, armour, masks, decorations etc. These objects gradually became part of his famous collection, which later broadened to include works of Azerbaijani applied art, some of which became masterpieces of national artistic culture.

*“Xəzər dənizi”  
Kətan, yağlı boya, 1992  
“Caspian Sea”  
Canvas, oil, 1992*





**"Bazarda"**  
**"Macaristan" rəsmlərindən**  
*Kağız, qarışıq texnika, 1978*  
**"At the Market"**  
**from the "Hungary" drawings**  
*Paper, mixed techniques, 1978*

By collecting these items at his own expense the artist literally saved many of them from being lost or spoilt and gave them new life. They often served as integral parts of the many still-lives he painted. His admiration and attention to detail, separate accessories and elements were apparent in such collecting, with which the artist tried to exemplify the spirit of the environment and epoch. These qualities appeared even more clearly in his cinema work.

We have noted that in the 1950s and 60s Elbey worked as artistic director on many films. Two of them, however, stand out in his creative biography. We refer to the screening of the immortal works "Arshin Mal Alan" by Uzeyir Hajibeyli and Fikret Amirov's opera "Sevil". It is symptomatic





**“Xəzər dənizi”**  
*Kətan, yağlı boya, 1980-ci illər*  
**“Caspian Sea”**  
*Canvas, oil, 1980s*

**“Balıqlar”**  
*Kətan, yağlı boya, 1995*  
**“Fish”**  
*Canvas, oil, 1995*

that both had been filmed before. A musical comedy based on the great Uzeyir bey’s bright work was screened in 1948. The celebrated Azerbaijani singer Rashid Behbudov had played the leading role in that famous version which was hugely successful, bringing its performers true all-Soviet fame. The second picture was shown in 86 countries to no less loud acclaim. With such a predecessor a return to the same theme was a great responsibility and creative challenge. However, in 1968 a colour film was made in the Azerbaijanfilm studio. Its success was due mainly to the staging and design, the sharp, natural camera work, the richly-designed interior scenes and the characters’ refined national costumes. The decisive role in all these areas was of course Elbey Rzaguliyev’s; he gave a festive, bright and decorative image to the time portrayed, perfectly matching the spirit of the work. It was perhaps the first time in our cinema that an image of pre-revolutionary Baku was represented in such a lively and attractive way.



The demands of the film-opera “Sevil” were resolved in completely different manner. Based on the work of renowned Azerbaijani playwright Jafar Jabbarly, the story had already been made in 1929 as a silent movie. In 1953 the prominent Azerbaijani composer Fikret Amirov wrote an opera on the theme with the same name; it was a highpoint of

“Əks”  
*Kətan, yağlı boya, 1995*  
“Reflection”  
*Canvas, oil, 1995*





**“Pirşağı”**  
*Katan, yağlı boya, 1996*  
**“Pirshagi”**  
*Canvas, oil, 1996*

the country’s symphonic music. Thus the 1970 version of “Sevil” was a cinematic embodiment of the opera. The plot is quite dramatic and tells of the struggle of an Azerbaijani woman for her rightful place in family and society; it is imbued with a certain revolutionary pathos and a confrontation between progress and reaction; more precisely, as we would say today the plot is devoted to the theme of gender. Working on the visual appearance of “Sevil” totally absorbed Elbey. Visually it is the opposite of the rich decoratively interpretation of “Arshin Mal Alan” in tone, form and colour. Strictly ascetic motifs prevail and dominate the visual effect. Eyewitnesses testify that the artist made sketches of the film in oils which





now appear as independent, complete and symbolic-emotional paintings full of drama. Such was their impact that Vladimir Goriker, the film's director, added them to the film as valuable visual supplements, intensifying the already emotionally sharp drama. Here we turn to the recollections of Elbey's journalist friend Azad Sharifov, "I remember

**"Qış gülləri. Kalalar"**  
*Kətan, yağlı boya, 1978*  
**"Winter Flowers. Callas"**  
*Canvas, oil, 1978*





**“Qış gülləri. Kalalar” Eskiz**  
*Kağız, qarışıq texnika, 1978*  
**“Winter Flowers. Callas” Sketch**  
*Paper, mixed techniques, 1978*

very well that at the film’s premiere the Nizami cinema’s full auditorium literally exploded with applause when they saw Elbey’s paintings.”

A key character on these canvases is the image of a woman in black kerchief, in all probability this refers back to his childhood and adolescence. Perhaps that is why they are so emotionally penetrating.



By the 1970s the artist was a master with an established individual style and recognizable signature. They were years of further successful achievement when works which were extremely important to his oeuvre were created. In this period Elbey was a mature artist working successfully in a variety of genres. The most notable works of this period were undoubtedly those in the series “Revolutionary Baku”, the canvas “Victory Day 1945”, as well as the series devoted to “Icheri Sheher”. Of course “Revolutionary Baku” and “Victory day 1945” were painted in accordance with the prevailing themes of the times. However, when we look through the artist’s whole career we understand that these paintings are first of all the artistic embodiments of the author’s personal thoughts about things of prime importance for him. They blend logically with a range of his earlier themed pictures and are a natural continuation of the pursuit of images that excite and concern him. Symbolism accompanied Elbey throughout his painting life. Here are Absheron landscapes that the artist associated with the notion of motherland, a defined, strictly native geographic space, and the images of women which usually have some connection with the mother theme that was sacred for the artist. At the same time these canvases, like

Həyat yoldaşı Sevinc, 1966  
His wife Sevinj, 1966



many earlier ones, were arranged to the principles of cinematic framing, which inspires desire in the viewer to work out the plot and imagine the images in motion. In general we can say that many works of his mature period are completely generalized and the images that he embodies are reduced to signs and symbols associated with his principal values as a human being. These particularities are traced in the works the artist devoted to his family, Icheri Sheher and Absheroni landscapes.

Most of the Absheroni landscapes were created in his house in the village of Pirshagi. The land here belonged to the suburban family home of more than one generation of Rzaguliyevs-Rzaguluzades. However, Elbey, who had significant experience in designing large-scale projects

**“Qərənfil”**  
*Kətan, yağlı boya, 1978*  
**“Carnation”**  
*Canvas, oil, 1978*



(this was just another of his professional interests which he followed with success in the 1960s) built a house, totally unique in its day, here at the turn of the 1960s and 70s. In those times the building of suburban homes was strictly controlled and sometimes even prohibited. Despite this Elbey erected a two-storey house with large windows with a view to the sea and an old bathhouse covered by sand dunes; there was also a large hall



and reception room, where he always entertained many guests, as one of the artist's main qualities was the ability to be a friend. His famous big heart and hospitality, a trademark from childhood, was the reason for the crowded house. In this house which gradually became a legend, gathered the people close to Elbey in spirit and career: artists, writers, cinematographers and those just dear to him. They left their autographs and wishes, drawings, sketches and humorous caricatures on the walls.

“Qərənfil”  
Kətan, yağlı boya, 1978  
“Carnation”  
Canvas, oil, 1978





**“Axşam”**  
*Katan, yağlı boya, 1978*  
**“Evening”**  
*Canvas, oil, 1978*

The artist made a studio for himself on the second floor with its sea view, and here he spent time creating endless series of paintings – landscapes glorifying the beauty of lands which seem at first strict and uninviting, but are at the same time amazingly beautiful. We come across old architectural buildings quite often in these series. As a rule they are white as symbols of





eternity and true values, independent of the flow of time. In these pictures we also regularly encounter a whole group of characters, like the vision of white-haired old men serenely riding their donkeys. Such characters have important resonance for the artist. He was called to display the transience of all existence and a philosophically wise approach to everyday life.

The painter seldom resorted to a strict portrait genre, to certain historical characters, eminent workers of culture, science and art and there are not many works in this genre, however those he created in the 1970s should be noted, as they show great individuality and are unique. Firstly they are characterized by the essential psychological insight of the created image.

“Adsız”  
Katan, yağlı boya, 1991  
“Untitled”  
Canvas, oil, 1991



“Qoca və qoyun”  
Kətan, yağlı boya, 1990-cı illər  
“Old Man and a Sheep”  
Canvas, oil, 1990s



We are talking about interesting and important works in the artist's folio: "The World of Uzeyir Hajibeyov" (1976) and "Mirza Alakbar Sabir" (1977). Both incarnate personalities that the painter respected deeply and they had crucial roles in the development of the nation's culture. Both were first of all true citizens of their country and leading representatives of the Azerbaijani intelligentsia. These canvases are similar in composition and plot. The subjects are brought to the same level of foreground. In both cases the background is used as space for a colourful world of the painter's heroes and characters. Only in the Hajibeyov portrait are these images glorified by the artist, they are more imposing and representative, while the characters of Sabir's satirical works are deployed in a grotesque, illustrative style. Elbey Rzaguliyev, who worked hard and productively in various genres and types of fine art, cinema and large-scale design projects, worked for the development and popularization of national culture and art. He was regularly elected to the board of administration of the Artists' Union and the Cinematographers' Union and participated in the work of all kinds of government commissions and committees. These activities and his artistic

**Kinofilmdən eskizlər**  
*Kətan, yağlı boya, 1990-cı illər (s. 94-95)*  
**Movie Sketches**  
*Canvas, oil, 1990s (p. 94-95)*





achievements were well appreciated by the government. In 1977 Elbey Rzaguliyev was awarded the title of People's Artist of Azerbaijan.

His exhibition work was always regarded as a responsible and essential component of his oeuvre. He always believed that exhibitions gave the artist distance to look at himself more objectively, increased opportunities to share the important developments that help creative people to take the next qualitative step with viewer and colleagues. Thus there were many kinds of exhibitions in the artist's career. Some were the result of working trips, as in the case of Mexico, others were group works, often presenting the art of Azerbaijan abroad and still others were strictly professional and presented works in certain spheres and genres. The artist's solo exhibition in the Central House of Artists in Moscow in 1989 was prominent among all his vernissages and expositions. That one had great resonance and received many professional notices. Elbey personally invited national leader of the people of Azerbaijan Heydar Aliyev, with his family, to that exhibition; they were living in Moscow at the time. The outstanding statesman, who constantly gave his attention and support to national



culture, attended the exhibition and had a long conversation with the artist. As the latter stated, it was a very exciting and long-awaited meeting for him.

Irretrievable tragedy struck Elbey Rzaguliyev's family in 1990. His beloved Sevinj, his great love, passed away after a short fatal illness. To say that this loss shook the artist's whole lifestyle is a gross understatement, as Sevinj meant more than life itself for him. After her death Elbey suffered deeply and became totally withdrawn. He abandoned his social life, he would create no more large themed canvases and there would be no more cinema work. His whole artistic world was the still-life. In the numerous canvases of this period the artist mainly portrayed flowers as symbols of a dear person who had left this life too early. The series is infused with a sense of sorrow; the colours are extremely generalized and expressive. In contrast to the earlier paintings in the same genre, in this cycle the close attention to detail is absent. The subjects are greatly simplified and colours are accentuated. They were deeply symbolic first of all for the artist himself. They were

**"Dekorasiyalar"**  
*Kətan, yağlı boya, 1980*  
**"Set Designs"**  
*Canvas, oil, 1980*



a kind of message to himself and a letter to the beloved. He was so overwhelmed by these feelings that in subsequent years he organized several exhibitions to display these series.

In 1998 Elbey Rzaguliyev was awarded the “Shohrat” (Glory) Order for his great contribution to the development of the art of Azerbaijan. The President of the Republic of Azerbaijan Heydar Aliyev, whom Elbey had always viewed with deep esteem and great respect, personally handed the award to the artist. In 2006 a great retrospective exhibition was organized to mark the occasion of the 80<sup>th</sup> anniversary of the State Art Gallery of Azerbaijan with the direct support and participation of his friends and relatives. A beautiful album describing every stage and landmark in Elbey Rzaguliyev’s life and work, expressed in very sincere and warm feelings, was issued for the large number of visitors to the exhibition, which was very successful. In 2007 Elbey Rzaguliyev passed away at the age of 81. As people close to the artist attest, his death was very quiet and easy, as he left behind a life lived with dignity and ahead was a meeting with his dearest beloved....

*Togrul Afandiyeu, Baku, 2013*

*“Sevil” filminə çekilmiş eskiz  
Kağız, tuş, 1970-ci illər  
Sketch for the film “Sevil”  
Paper, ink, 1970s*





# ELBƏY RZAQULİYEV (1926 - 2007) Qısa tərcümeyi-hal



Rəssam Elbəy Rzaquliyev plenerdə  
Artist Elbey Rzaguliyev in the open air

1926-cı ildə - Bakı şəhərində anadan olmuşdur

1946-cı ildə - Əzim Əzimzadə adına Azərbaycan Dövlət Rəssamlıq məktəbini bitirmişdir

1946-1953-cü illərdə - Moskvada Ümumittifaq Dövlət Kinematografiya İnstitutunda təhsil almışdır

1953-cü ildə - Cəfər Cabbarlı adına "Azərbaycanfilm" kinostudiyasında quruluşçu-rəssam kimi işləməyə başlamışdır

1959-cu ildə - Meksikaya yaradıcılıq səfəri etmişdir

1960-cı ildə - Bakıda, Moskvada, Kiyevdə və Odessada "Meksika təəssüratları" adlı fərdi sərgisi nümayiş etdirilmişdir

1961-ci ildə - Parisdə gənc Sovet rəssamlarının sərgisində iştirak etmişdir

1964-cü ildə - Əməkdar İncəsənət xadimi adına layiq görülmüşdür

1965-ci ildə - Şərq ölkələrinə: Türkiyə, Suriya, Küveyt, Yəmənlər və İordaniyaya səfər etmişdir

1965-ci ildə - Şərq ölkələrində fərdi sərgisi keçirilmişdir

1965-ci ildə - Kanadanın Monreal şəhərində Ümumdünya "Expo-67" sərgisində Azərbaycan pavilyonunun bədii tərtibatı məqsədilə yaradıcılıq ezamiyyətində olmuşdur

1974-cü ildə - "Bakı inqilab dövründə" silsilə əsərlərinə görə SSRİ Rəssamlar Akademiyasının diplomu ilə təltif olunmuşdur

1977-ci ildə - Xalq rəssamı fəxri adına layiq görülmüşdür

1977-1987-ci illərdə - Azərbaycan Rəssamlar İttifaqının idarə heyətinin katibi vəzifəsində çalışmışdır

1982-ci ildə - Kino-rəssam N. Zeynalov ilə birgə Budapeştdə bədii filmlər üçün dekorasiyaların eskizlərindən təşkil edilmiş sərgisi keçirilir

1986-cı ildə - "Azərbaycan cəbhə üçün", "Qələbə bayramı 1945-ci il" əsərlərinə görə SSRİ Dövlət mükafatına layiq görülmüşdür

1998-ci ildə - Şöhrət ordeni ilə təltif olunmuşdur

2007-ci ildə - Bakıda vəfat etmişdir

Elbəy Rzaquliyev dostu  
Eldar Quliyevlə birlikdə  
Elbey Rzaguliyev with his  
friend Eldar Guliyev



Elbəy dostları ilə bərabər, 1961  
Elbey with friends, 1961







Rəssam emalatxanada  
The artist in his studio

Elbəy Rzaquliyev, Tahir Salahov, 1960  
Elbey Rzaguliyev, Tahir Salahov, 1960

Pirşağı bağında qonaqlarla bərabər  
Soldan: S.Şərifova, A.Şərifov, Sevinc xanım, Elbəy  
Rzaquliyev, R. Mir-Qasimov,  
C. Rüstəmov, 1977

With guests in his summer house in Pirshaghi  
From left: S. Sharifova, A. Sharifov, Sevinj  
khanim, Elbey Rzaguliyev, R. Mir-Gasimov,  
J.Rustamov, 1977



# ELBEY RZAGULIYEV (1926 - 2007) Short Biography



1926 - Born in Baku

1946 - Graduated From the Azim Azimzade Azerbaijan State Art School

1946-1953 - Studied at the All-Union State Cinematography Institute in Moscow

1953 - Began Work as Art Director at the Jafar Jabbarly "Azerbaijanfilm" Film Studio

1959 - Went on a Working Trip to Mexico

1960 - His Solo Exhibition "Impressions of Mexico" Displayed in Baku, Moscow, Kiev and Odessa

1961 - Participated in Exhibition of Young Soviet Artists in Paris

1964 - Awarded the Title Honoured Art Worker

1965 - Visited the Eastern Countries Turkey, Syria, Kuwait, Yemen and Jordan

1965 - Held Exhibitions in Eastern Countries

1965 - Was in Montreal, Canada as Art Designer of the Azerbaijan Pavilion at World Expo-67

1974 - Awarded the Diploma of the USSR Artists Academy for His Series of Works "Revolutionary Baku"

1977 - Awarded the Title People's Artist

1977-1987 - Elected Secretary of the Board of the Azerbaijan Artists' Union

1982 - Held a Joint Exhibition in Budapest with Cinema Artist N. Zeynalov of Sketch Designs for Feature Films

1986 - Awarded the USSR State Prize for His Works "Azerbaijan for the Front", "Victory Day 1945"

1998 - Awarded the Shohrat (Glory) Order

2007 - Died in Baku



Elb y Rzaquliyev anası Star  xanım il   
Elbey Rzaguliyev with his mother Stara khanim

Elb y Rzaquliyev h yat yoldaşı Sevinc xanım il , 1963  
Elbey Rzaguliyev with his wife Sevinj khanim, 1963





Elbəy Rzaquliyev, 1987  
Elbey Rzaguliyev, 1987